STRIPSCHRIFT

SEAN PHILLIPS
JOHN HEIJINK

NUMMER 438 * €7,25

CHARLIE ADLARD

→ REDACTIO

Over het voortbestaan van het armlastige Nederlands Stripmuseum in Groningen was lange tijd onduidelijkheid. Zeker toen bleek dat Museum Meermanno uit Den Haag op de loer lag. Dat doet tegenwoordig ook veel in strips en wil de rol van het Gronings museum wel overnemen. Maar met hulp van de gemeente kreeg het Nederlands Stripmuseum een plek in het nog te bouwen Groninger Forum. Het kunstpaleis zal, volgens planning in 2017 zijn deuren openen.

Met de huidige exploitant Libéma was een overbruggingsperiode overeengekomen. Het tienjarig contract op de huidige locatie, dat op 1 mei 2014 afliep, zou tijdelijk worden verlengd. Tot plotseling eind april in een persbericht de abrupte mededeling kwam dat het museum zijn deuren ging sluiten en wel op 1 mei. 'Hierna toont het museum geen strips meer, maar wordt het museum zelf gestript', was de misplaatste *oneliner* van het museum.

Libéma bleek met extra financiële eisen te zijn gekomen en het bestuur van het Stripmuseum vond het niet verantwoord om daar mee in te stemmen. Op de valreep stak de gemeente Groningen en een Groningse ondernemingsvereniging de helpende hand toe met extra financiële steun van enkele tienduizenden euro's. Het stripmuseum meldt nu zelf dat het onder de vlag van Libéma tot en met 22 mei opereert. Daarna volgt een gewijzigde opzet van openingstijden en toegangsprijzen. Naar verwachting zal het Nederlands Stripmuseum de komende drie jaar op een lager pitje draaien.

De rol die recreatiespecialist Libéma speelde, is bedenkelijk. Als je je tien jaar lang verbindt aan een museum mag je toch ook de verantwoordelijkheid nemen om mee te werken aan een nette oplossing. Tenslotte gaat het om cultureel erfgoed èn werkgelegenheid voor een aantal mensen.

→ OMSLAG

De *Walking Dead*-tekening op het omslag werd speciaal voor *Stripschrift* gemaakt door Charlie Adlard.
De inkleuring baarde wat 'kop'-zorgen, maar gelukkig hielden onze inkleurster en vormgever hun hoofd erbij en kreeg het eindresultaat Adlards zegen.

INHOUD

2 **ACTUA**

10 **STARS & STRIPS**
Olav Beemer

12 **CHARLIE ADLARD**
Michel van Merriënboer

16 **SEAN PHILLIPS**
Michel van Merriënboer

20 **FRANCIS PORCEL**
Taco Lemstra & Rik Sanders

23 **LIEVE LEZERS**
Peter Breedveld

24 **JOHN HEIJINK**
Rik Sanders

30 **MARQ DENKT**
Marq van Broekhoven

32 **DE BOVENTOON**

41 **HEINZ SERVICE SPREAD**

Atoomtrein uit de Robbedoes-stal

Op de radio valt zo nu en dan nog een hoorspel te beluisteren. Maar in tijden van Ipods en MP3/4-spelers heeft dat aanbod vermoedelijk grotendeels nieuwe kanalen gevonden. Waarbij ook een beroep gedaan kan worden op hoorspelen die in het verleden zijn uitgezonden en vastgelegd. Dat geldt helaas niet meer voor het hoorspel *De Robinsons van het spoor* dat in oktober 1963 op de Belgische radio kon worden beluisterd. Het door Yvan Delporte, een getalenteerde creatieve duizendpoot en de facto hoofdredacteur van het weekblad *Robbedoes*, geschreven hoorspel is niet bewaard gebleven op de oorspronkelijke magneetbanden. Maar het door Delporte vervaardigde relaas van een vrij onbekend gebleven avontuur van Robbedoes, Kwabbernoot en Guust Flater werd destijds gelukkig opnieuw benut om de ruimte tussen twee vervolgverhalen van titelheld Robbedoes op te vullen in het gelijknamige weekblad. Daarvan is nu, bijna vijftig jaar later, een fraaie uitgave verschenen bij uitgeverij Dupuis: *De Robinsons van het spoor – Een geïllustreerd verhaal* (ISBN 978-90-314-3282-0, sk, €28, kleur, 88 pagina's).

Het in tien afleveringen verschenen geïllustreerde verhaal vertolkt een optimistisch geloof in de krachten van het atoom, in de vorm van een geavanceerde atoomtrein, de Pluton X-6226A. Maar in handen van Guust Flater blijkt moderne techniek vooral een moeilijk beheersbaar projectiel, en daarmee een gevaar voor het leven van de inzittenden en omwonenden. In de marge worden menselijke karaktertrekjes van een Franse minister, strenge vakbondseisen, en de bureaucratische neiging tot het doorschuiven van problemen op luchtige wijze aan de kaak gesteld. Uiteraard weet Robbedoes alles tot een goed einde te brengen.

De illustraties in de uitgave tonen de kwaliteiten van André Franquin en Jidéhem. Dat we moeten blijven gissen naar hoe het stemgeluid van Guust, Robbedoes en Kwabbernoot in 1963 werd vertolkt blijft een gemis; een cd zou niet misstaan hebben bij deze uitgave. KR

→ SUVAAL

ER ZIJN DE LAATSTE TIJD ALLERLEI LEUKE STRIPPROJECTEN, MAAR WANNEER JE NIET IN IEMANDS ADRESSENBOEKJE STAAT OF NIET TOT DE 'USUAL SUSPECTS' BEHOORT KOM JE DAAR NIET TUSSEN!
DE KWALITEIT VAN JE TEKENWERK OF VERHALEN SPEELT DAARBIJ GEEN ROL, DENK JE?
NU NIET OPEENS VAN ONDERWERP VERANDEREN!!

DE STRIPWERELD LEEFT, EN HOE! OP DEZE PLAATS GEEFT STRIPCOLUMNIST ERWIN SUVAAL HIEROP ZIJN PERSOONLIJK COMMENTAAR.

ERWIN.SUVAAL@STRIPSCHRIFT.NL

OORLOG OP STRIPDAGEN HAARLEM 31 MEI EN 1 JUNI 2014

Teus de Kruijf

Nee, er wordt geen strijd tussen bestuursleden verwacht tijdens Stripdagen Haarlem op 31 mei en 1 juni. Wel het thema Eerste Wereldoorlog dat via verschillende tentoonstellingen aan de orde komt tijdens dit tweejaarlijkse stripfestival in de Spaarnestad. Creatief directeur Joost Pollmann, die na tien edities afscheid neemt, heeft daarnaast nog voor een verscheidenheid aan andere exposities, beurzen en overige activiteiten gezorgd. Pollmann is ondermeer daarvoor genomineerd voor De Olifant, de cultuurprijs van het *Haarlems Dagblad*. Wij bieden in vogelvlucht een kijkje in het programma.

Tentoonstellingen

Omdat honderd jaar geleden de Eerste Wereldoorlog begon laat de expo *Inktzwart: WOI herdacht in strips en cartoons* een overzicht zien van enkele belangrijke stripwerken over dit thema.

Te zien zijn ondermeer *Afspraak in Nieuwpoort* en *Elsi en Mairi* van Ivan Adriaenssens, *The Great War* van Joe Sacco en werk van Otto Dix, een Duitse tekenaar die met zijn schetsen veel WOI-tekenaars heeft beïnvloed.

Tijdens Stripdagen Haarlem zijn er nog diverse andere WOI-exposities. Twee noemen we nog in het bijzonder. In *Oorlog op papier – Prenten en foto's uit de Eerste Wereldoorlog* zien we cartoons, karikaturen en spotprenten uit de tijd van de 'Groote Oorlog' zelf. Soms gemaakt als satire, soms als protest maar altijd met een kritische pen opgetekend.

Een andere expo is te combineren met een bezoek aan stripwinkel Silvester. Aldaar is werk van tekenaar Romain Hugault uitvergroot te zien. De tekenaar maakt geregeld strips over de tijd in en rondom de Eerste Wereldoorlog *(De Nachtuil, Edelweiss, Boven de wolken)*.

Ook zijn er schaalmodellen te zien die voor de strips zijn gebruikt. Elders op de beurs zal Hugault signeren.

TAMANDA MAJOOR

JASPER RIETMAN

MAJA MACHEN

TED STRUWER

De nieuwe garde

Naast de Eerste Wereldoorlog staat Stripdagen Haarlem ditmaal ook in het teken van de opmars van Nederlands talent. Onder de noemer 'Nieuwe Garde' wordt op tal van plekken werk vertoond van onder anderen Jasper Rietman, Bart Nijstad, Amanda Majoor, Ted Struwer, Jules Calis, Maia Machèn, Robert van Raffe (Boventoon, pagina 34), Ruben Steeman en Aimée de Jongh. Daarnaast openen de Haarlemse winkels ook dit jaar weer massaal hun deuren voor de Nederlandse stripmakers ('oud en jong talent'). Gedurende het weekend zijn er met als motto 'Zichtbare lijnen' rond de honderd etalages langs de belangrijkste looproutes in de binnenstad opgesierd met tekenwerk.

JOE SACCO

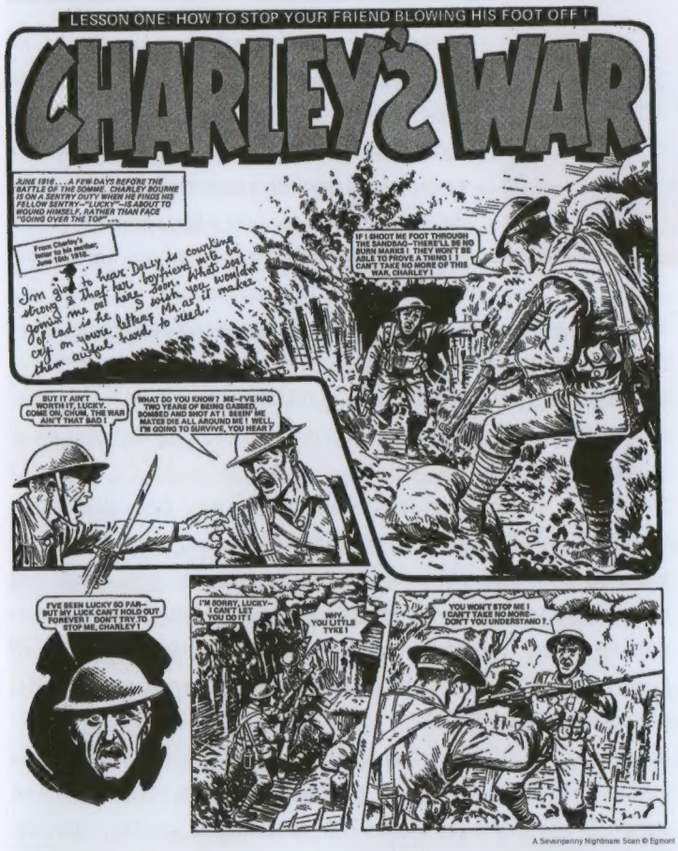
LESSON ONE: HOW TO STOP YOUR FRIEND BLOWING HIS FOOT OFF !
CHARLEY'S WAR
JUNE 1916... A FEW DAYS BEFORE THE BATTLE OF THE SOMME, CHARLEY BOURNE IS ON A SENTRY DUTY WHEN HE FINDS HIS FELLOW SENTRY-"LUCKY"-IS ABOUT TO WOUND HIMSELF, RATHER THAN FACE "GOING OVER THE TOP"...
From Charley's letter to his mother, June 16th 1916.
Im glad to hear Dolly is courting with the strong I that her boyfriend what sent gonna me all keep with you wouldst cof lad is he cry on yours lethers Ha, as if makes them without hand to read.
IF I SHOOT ME FOOT THROUGH, THE BANDAG-THERE'LL BE NO BURN MARKS ! THEY WON'T BE ABLE TO PROVE A THING ! I CAN'T TAKE NO MORE OF THIS WAR, CHARLEY !
BUT IT AIN'T WORTH IT, LUCKY. COME ON, CHUM, THE WAR AIN'T THAT BAD !
WHAT DO YOU KNOW ? ME--I'VE HAD TWO YEARS OF BEING GASSED, BOMBED AND SHOT AT ! SEEIN' ME MATES DIE ALL AROUND ME ! WELL, I'M GOING TO SURVIVE, YOU HEAR ?
I'VE BEEN LUCKY SO FAR-BUT MY LUCK CAN'T HOLD OUT FOREVER ! DON'T TRY TO STOP ME, CHARLEY !
I'M SORRY, LUCKY-I CAN'T LET YOU DO IT !
YOU YOU LITTLE TYKE !
YOU WON'T STOP ME ! I CAN'T TAKE NO MORE-DON'T YOU UNDERSTAND ?

A Sevenpenny Nightmare Scan © Egmont

RBART NIJSTAD

Specials

Nog vier andere bijzonderheden uitgelicht: naar aanleiding van Roelof Wijtsma's nieuwe strip *Doolhof van Eeden* waaraan hij acht jaar werkte, is er een expo in Galerie Burgwal. Wijtsma zelf is aanwezig bij de stand van uitgever Sherpa. Op zaterdagmiddag wordt de film *De wederopstanding van een klootzak* getoond; het is een verfilming van de strip *Om mekaar in Dokkum*, van Guido van Driel die voorafgaand aan de film ook een inleiding verzorgt.

Op zondag wordt Pat Mills geïnterviewd. Het is de schrijver van de Engelse stripklassieker *Charley's War* met tekeningen van Joe Colquhuon. Het is een strip met zwarte humor over de loopgravenoorlog. Erna houdt professor Kees Ribbens, tevens *Stripschrift*-medewerker, een lezing over strips en de Eerste Wereldoorlog.

ROELOF WIJTSMA

Beurzen en tekenaars

Beursbezoekers kunnen grofweg op twee plekken terecht. Binnen in de foyer en de grote zaal van de Philharmonie staan vooral de uitgevers die traditiegetrouw een keur aan stripmakers meenemen.

Ook *Stripschrift* is aanwezig met een stand. Buiten, rondom de Grote Markt, vinden we vooral stripwinkeliers, antiquariaten, handelaars en de small-pressbeurs met kleine uitgevers en jong talent.

Uit de grote lijst met deelnemende tekenaars vallen ons de volgende namen op: Laurent Seuriac, tekenaar van het eerste deel van *De boeken van de zieners*, een serie gebaseerd op de romans van Robin Hobb, en Apri Kusbiantoro, de tekenaar van *De verloren verhalen van Lemuria* op scenario van Sytse Algra. Tot slot mag Typex, vormgever van deze editie van Stripdagen Haarlem niet onvermeld blijven.

Meer info: *www.stripdagenhaarlem.nl*

teus.de.kruijf@stripschrift.nl

Cruijff wilde geen engeltje zijn in biostrip

FOTO RIK SANDERS

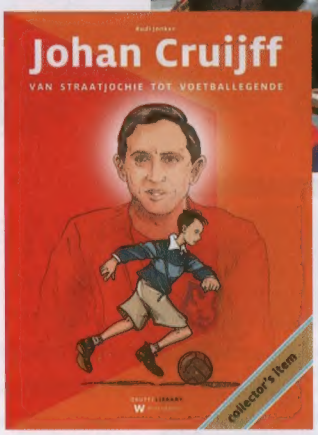

Als jongen was Johan Cruijff dol op de voetbalavonturen van Kick Wilstra. Zijn dromen in stripvorm leken op die van hem: een beroemde voetballer worden. Faas Wilkes, één van de drie voetballers waarop de stripheld is gebaseerd, was ook één van zijn voetbalhelden, naast Di Stefano. Dat vertelde de beroemdste en beste voetballer van Nederland tijdens de presentatie van het geautoriseerde stripalbum *Johan Cruijff – Van straatjochie tot voetballegende* (Cruyff Library/Wind Publishing) in het voormalig Burgerziekenhuis aan de Linnaeusstraat in Amsterdam. Tegenwoordig is het een hotel, maar het was het ziekenhuis waar Cruijff ter wereld kwam. Het hospitaal lag in de buurt van Betondorp, waar de jonge voetballer in de dop woonde en opgroeide.

Tijdens de bijeenkomst konden kinderen vragen stellen en reikte tekenaar Rudi Jonker het eerste exemplaar met daarbij een speciale ingelijste *Kick Wilstra*-achtige tekening aan hem uit . Daarna beantwoordde Cruijff nog wat vragen van de pers. Of hij nog andere voetbalstrips las naast *Kick Wilstra?*, wilde *Stripschrift* weten 'Dat moet haast wel, maar ik weet niet meer welke', luidde het Cruijffiaanse antwoord. De voetballegende bleek erg ingenomen over de biografische strip waarin zijn jeugd centraal staat. De strip stopt wanneer de 'Jopie' twaalf jaar is en in het hoogste jeugdelftal van Ajax speelt. Maar de jonge Johan krijgt ook een dreun te verwerken omdat zijn vader plotseling overlijdt. 'Dat maakt de strip ook emotioneel voor mij', vertelt Cruijff. 'Maar ik ben blij dat er aangrijpende en ook minder aardige momenten over mij in het boek staan. Ik hoef niet te worden afgebeeld als een engeltje.'

Tekenaar Rudi Jonker vertelde een voetballiefhebber te zijn, maar geen Ajax-fan. 'Ik ging naar DWS en later naar FC Amsterdam kijken. Maar Cruijffs jeugdherinneringen herkende ik. Ook ik voetbalde veel buiten, omdat er in die tijd – de decennia 1950 en 1960 – voor kinderen nog niet zoveel te doen was.' Jonker heeft in de strip, ook al ligt de nadruk op Cruijffs jeugd, wel een aantal typische karaktertrekken verwerkt die vooral bekend zijn van de latere Cruijff: eigenwijs, brutaal, betweterig én innemend. 'De lezers moeten wel in het jongetje de latere Cruijff herkennen, ook om in het verhaal te groeien.'

Jonker, die eerder strips maakte over Bart de Graaff en condoomfabrikant Durex, kreeg de prestigieuze opdracht na een selectieronde die was uitgeschreven door uitgeverij Wind Publishing. 'Ik deed al een aantal opdrachten voor deze uitgeverij en men was tevreden over mijn proefpagina.' Hij werkte het scenario afgelopen zomer uit en baseerde zich grotendeels op reeds voorhanden zijnde informatie over de jeugd van Cruijff. Daarna had hij twee maanden de tijd om de strip te tekenen. 'Dat was hard werken! De contacten verliepen hoofdzakelijk met het management van Cruijff. Pas toen de strip grotendeels af was, ontmoette ik hem een keer om nog wat dingen af te stemmen.'

De strip is verschenen in samenwerking met drogisterijketen Kruidvat. Het album werd in een oplage van honderdduizend exemplaren verspreid over de Kruidvat-vestigingen, waar het werd weggeven bij aankoop van twee actieproducten. Ook konden kinderen meedoen met een wedstrijd van Johan Cruyff Foundation, in het leven geroepen om sport en spel op het schoolplein te stimuleren.

Johan Cruijff – Van straatjochie tot voetballegende is niet de eerste strip waarin Cruijff de hoofdrol speelt. In 1984 verscheen *Johan Cruijff geeft voetballes* met tekeningen van Dick Vlottes. Deze strip met tips van de meester werden voorgepubliceerd in *De Telegraaf*. Van het album is in Turkije nog een illegale uitgave verschenen. RS

→ FLITSEN

➲ In april verscheen in het Frans een stripboek over politicus Bart de Wever. Hij wordt neergezet als een brutale kwajongen. De auteurs zijn Marco Paulo en Falzar. Naar een Vlaamse uitgever die de Nederlandstalige versie wil uitbrengen, wordt nog gezocht. ➲ Op 28 februari werden gebruikers van de zoekmachine Google aangenaam verrast met een afbeelding van *Guust Flater* op de plaats van het gebruikelijke logo. De aanleiding was de 57e verjaardag van de antiheld van Franquin. ➲ Reinhart Croon maakte bekend dat hij stopt met de strip *Hunker Bunker* in het Vlaamse damesblad *Libelle*. De strip heeft er vijf jaar ingestaan en startte als inzending voor de Stripstrijd van het blad *Focus Knack*. Croon won destijds de publieksprijs. ➲ Het Franse stripinformatietijdschrift *DBD* wijdde in april een speciaal hommagenummer aan de in januari plotseling overleden tekenaar Philippe Delaby. Overigens gaat Jérémy Petiqueux *De klaagzang van de verloren gewesten* afmaken. Het gaat om deel 8. Petiqueux was eerder assistent en inkleurder van Delaby. ➲ Zowel *Marsu Kids*, een spin-off van *De marsupilami*, als *Gastoon*, de reeks over het jonge neefje van *Guust Flater*, zijn na twee delen stopgezet. Het besluit viel nadat Dupuis de reeksen met de overname van uitgeverij Marsu Productions onder zijn hoede had gekregen. ➲ Onlangs verscheen het eerste deel van het tweeluik over Stomp, de slechterik uit de serie *Baard en Kale*. In deel 2 wordt vooral meer over de achtergrond van de gehelmde boef verteld, ondanks het feit dat de vorig jaar februari overleden oorspronkelijke bedenker Maurice Rosy de oorsprong van Stomp in een brief had opgeschreven. Deze brief zou na zijn dood openbaar worden gemaakt, maar nieuwe scenarist Stéphane Colman wist hem met een alternatieve en voldoende boeiende verhaallijn te overtuigen van zijn versie, waarop Rosy zijn brief terugtrok. ➲ Bij de Avro loopt een rubriek over grafische romans in het tv-programma *Kunstuur*. Vanaf zondag 27 april – 4 mei werd overgeslagen – stelt Joost Swarte de kijker zes makers voor: Erik de Graaf *(Scherven)*, Anne en Eva Staal, samen de Stalinski's, Barbara Stok *(Vincent van Gogh)*, Robert van Raffe *(Zonder filter)* en de zwaar zieke Peter Pontiac *(Kraut)*, die nog werkt aan een nieuwe strip over de dood: *Styx* (of: *De zesplankenkoorts)*. Deze laatste aflevering met Pontiac valt gelijk met de laatste dag van Stripdagen

Teutoonse furie in Leuven aangrijpend verwoord en verbeeld

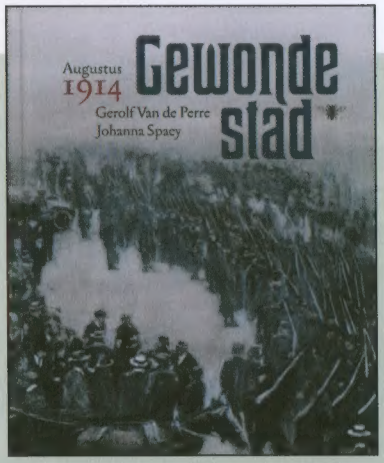

Te midden van de lawine aan boeken die de 'Groote Oorlog' tot onderwerp hebben is het door De Bezige Bij uitgegeven *Gewonde stad – Augustus 1914* (ISBN 978-90- 8542-523-6, 224 pagina's, €24,99, hk) een opmerkelijke verschijning. Enerzijds door de roerende tekst als wel door de aangrijpende afbeeldingen.

In augustus 1914 veranderde de universiteitsstad Leuven van het Belgische militaire hoofdkwartier binnen afzienbare tijd in een grotendeels verwoeste stad. Leuven is zonder veel tegenstand onder de voet gelopen door het oppermachtige Duitse leger. Ondanks deze gemakkelijke zege zijn de Duitsers bijzonder nerveus, ze vrezen acties van *franc-tireurs* (gewapende burgers). Als er dan toch wordt geschoten breekt er een Teutoonse furie los die aan veel mannen, vrouwen en kinderen het leven kost en veel gebouwen, waaronder de monumentale universiteitsbibliotheek, in de as legt.

Deze internationaal veroordeelde schanddaad wordt door scenarist Johanna Spaey en schilder Gerolf van de Perre op indrukwekkende wijze beschreven en geschetst in het monumentale *Gewonde stad – Augustus 1914*. Ook wordt met veel empathie neergezet hoe de getraumatiseerde burgerij het leven weer tracht op te pakken.

Johanna Spaey schreef eerder drie romans over de Eerste Wereldoorlog. Haar debuut *Dood van een soldaat* won meteen de Nederlandse Gouden Strop en de Vlaamse Hercules Poirotprijs. Ze schreef ook het non-fictieboek *Ten oorlog* bij de gelijknamige tv-serie.

Gerolf van de Perre is kunstschilder en maker van beeldromans. Hij heeft gedurende enige jaren in China gewoond en gewerkt en is thans als docent verbonden aan de Sint-Lucasschool in Gent. Bekend van zijn hand zijn *Steenstof*, *Huishulp* en *Dichter in de massa*.

Het tandem Spaey en Van de Perre heeft met dit prachtboek een monumentale prestatie geleverd, de combinatie van tekst en beeld blijkt een gouden greep. BP

Haarlem op 1 juni. ➲ Gzegorz Rosinski blijft hot. Nu wordt weer in drie delen de reeks *Hans* integraal uitgebracht. Vanaf deel 6 hielp Kas zijn landgenootl met het tekenwerk, dat hij vanaf deel 9 helemaal overnam. De scenario's zijn in alle gevallen van André-Paul Duchâteau. ➲ Bernard Köllé en Jean-Claude Bartoll maakten eerder samen de niet bijster goed ontvangen serie *Diamanten*. Zij gaan het nogmaals proberen met een serie *Antarctica*, die deels op de reisdagboeken van de ontdekkingsreizigers Scott en Amundsen is gebaseerd. ➲ Een stripboek gewijd aan een stront-vlieg is een primeur. Het overkomt Amadee, een bijfiguurtje in de serie *Urbanus* van wie een bundeling van drie verhalen verschijnt. ➲ Eindelijk een nieuw album van Van der Steen! Wilbert van der Steen, in dit geval. Hij debuteert bij uitgeverij Strip2000 met de serie *Ayak + Por*; Marc Legendre is medeauteur. Het duo denkt meer albums te gaan maken. ➲ Later dit jaar meer striphumor bij dezelfde uitgever. We mogen rekenen op Kenny Rubenis *(Dating for Geeks)*, Geinz *(Humormels)*, Reinhart Croon *(Hunker Bunker)* en de Vlaming Bruno de Roover, die een tweede deel van *Café Cowala* heeft gemaakt. ➲ Gerben Valkema en Michiel van de Vijver richtten hun strippijlen op de jongste lezer/plaatjeskijker met de series *Kik* en *Joep*. Daartoe hebben ze speciaal uitgeverij Plan A uit de grond gestampt. In hetzelfde fonds verschijnen deze zomer drie delen van *Geheim agent G. Ruwel*, getekend door opnieuw Van de Vijver en gebaseerd op de creatie van Paul van Loon. De strip verscheen eerder in *Dolfje Wolfje Magazine*. ➲ Ter promotie van de haven van Antwerpen die in de steigers staat, verscheen de strip *De havengeest* van Jan Bosschaert en Peter van Gucht. De strip vertelt over het in dienst stellen van straks de grootste sluis ter wereld: de Deurganckslus. Het boek komt niet in de vrije verkoop. ➲ Ondanks een stevige promotiecampagne, onder andere door een artikel in *Stripschrift*, hebben Hanco Kolk en Peter de Wit onvoldoende geld bijeen verzameld om het nieuwe album van *Gilles de Geus* daadwerkelijk te gaan maken. 229 donateurs hadden er geld voor over; dit bracht in totaal bijna 22.000 euro op. Dat was echter net meer dan de helft van wat beide heren dachten nodig te hebben. Helaas. ➲ Uitgeverij Sherpa gaat na *Blauwe pillen* en *Koma* ook nieuw werk van auteur Frederik Peeters uitgeven. Dit keer gaat het om de vierdelige sciencefiction-serie *Aâma*, eerder prijswinnaar tijdens Angoulême 2013.

ADVERTENTIE

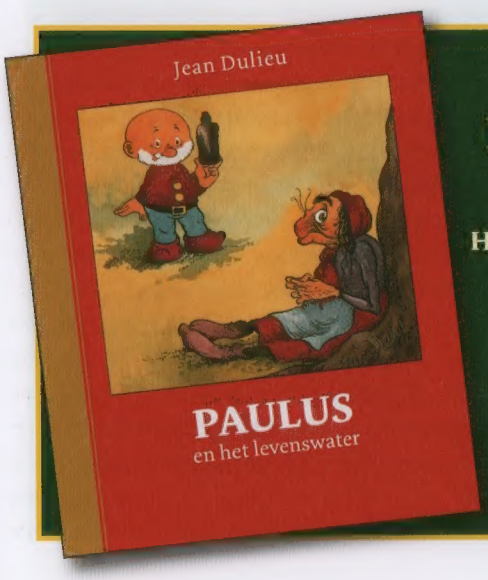

PAULUS
EN HET LEVENSWATER
Gouden Klassiekers – deel 9

Handelseditie met alle originele afbeeldingen en een interessante bijlage.
€ 14,90 – ISBN 978-90-6447-041-7
Beurseditie in een genummerde oplage van 1 t/m 150, met aflopende omslag en een alternatieve bijlage
€ 19,90 – ISBN 978-90-6447-142-1

www.demeulder.nl

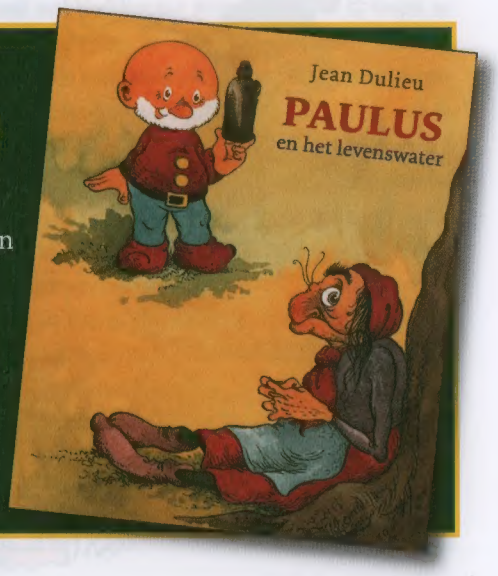

De Argonautjes keren terug

Dubbel goed nieuws over *De Argonautjes*: uitgeverij Favoriet wil het nooit eerder in album verschenen verhaal *Het water van de Styx*, getekend door Jan van Haasteren, op de markt brengen èn uitgeverij Rijperman wil alle door Dick Matena getekende verhalen in harde kaft èn voor het eerst in kleur heruitgeven.

De strip is bedacht door Lo Hartog van Banda en geldt als parodie op het verhaal over Jason en de Argonauten uit de Griekse mythologie. De hoofdrol is weggelegd voor Jason die zich graag stoer voordoet maar in werkelijkheid een slappeling is; de vrouwen zijn desalniettemin gek op hem.

De strip verscheen in weekblad *Pep* tussen 1968 en 1974. Alle Matena-verhalen zijn eerder verschenen in de *Oberon zwart/wit-reeks*, tussen 1976 en 1980. Eén lang verhaal, *Het orakel van Delphi*, kwam uit in kleur, in de collectie *Pep stripoteek* in 1970.

Paul Rijperman licht toe: 'Ik ben een echte liefhebber van het werk van Matena. Hij verdient het dat zijn *Argonautjes*-werk opnieuw onder de aandacht wordt gebracht. Bovendien is het een serie met veel humor en dat spreekt me aan. Ik maak gebruik van het Oberon-materiaal dat wordt bewaard bij het SDCN in de Amsterdamse universiteitsbibliotheek. De omslagen zijn gemaakt door Gerben Valkema. Ik verwacht de eerste boeken tijdens Stripdagen Haarlem uit te brengen.' TdK

Schatzoeken bij Strip2000

Volgende maand verschijnt deel 2 van *Het god - vrrgeten eiland* bij uitgeverij Strip2000. De strip van tekenaar Luc Cromheecke en scenarist Ronan Lefebvre wordt op een speciale wijze dubbel gepromoot. Vanaf 17 juni is er in de Galery van het Belgisch Stripmuseum een expositie. Er worden 38 panelen opgehangen die originele tekeningen en omslagen bevatten. De tentoonstelling is tot eind augustus te zien in Brussel.

Omdat in het tweede verhaal een verborgen schat moet worden opgespoord, organiseert de uitgever een soortgelijke zoektocht. Bij het verschijnen van deel 2, *Op pad naar de godvrrgeten schat*, kunnen de lezers als echte schatzoekers vijftien weken lang, door het beantwoorden van vragen die op de site van de uitgever worden gesteld, aanwijzingen verzamelen om de 'schat' te vinden. Die bestaat uit €500 contanten en stripboeken ter waarde van nog eens €500.

In 2013 verscheen het eerste deel en dat was een succes, aldus Strip2000-uitgever Peter van der Heijden. 'Ook deel 2 bevat weer veel kolder en vlijmscherpe humor. Er zijn afleveringen met zombies, vreemde dieren en kannibalen'. Daar waar we tekenaar Cromheecke al wat beter kennen is Lefebvre – die het pseudoniem Sti hanteert – nog een onbekende scenarist voor het Nederlandse taalgebied. Van der Heijden is een grote fan van hem: 'Hij heeft al een stuk of vier succesvolle reeksen in Frankrijk lopen en hij tekent zelf ook. Het was zijn droom iets met Cromheeckes strip *Tom Carbon* te doen en uiteindelijk mondde dat uit in dit nieuwe project.' TdK

Eiso J.G. Toonder
1936 - 2014

Op 29 april is Eiso Toonder overleden, na een maandenlang ziekbed. Op 26 november 2013 mailde hij me: 'Mijn dagen zijn geteld', dus een complete verrassing was het niet, zeker niet na alles wat in de maanden erna met hem gebeurde. Maar je blijft altijd hopen op een klein wondertje.

Eiso Jan Gerhard Toonder werd op 24 maart 1936 geboren als eerste kind van Marten Toonder en Phiny Dick. Van jongsaf aan was hij betrokken bij het werk van zijn vader, eerst als stagiair, later als volwaardig medewerker van de Toonder Studio's. Na zijn schoolperiode heeft hij tot begin van de jaren 1960 ook nog als copywriter voor diverse reclamebureaus gewerkt – zeer verdienstelijk, volgens mensen die het weten kunnen –, maar uiteindelijk nam het werken voor Marten Toonder toch alle tijd in beslag. In Ierland woonde hij dicht bij zijn ouders en zette daar onder meer Toonder Film (Ireland) op, een bedrijf dat zich toelegde op de productie van reclamespotjes voor de televisie.

In zijn verdere leven schreef hij naast enkele *Tom Poes*-verhalen voor het weekblad *Donald Duck* ook veel verhalen voor de drie grote krantenstrips van Marten Toonder: *Panda, Koning Hollewijn* en *Kappie*. De laatste was zijn favoriet, vertelde hij, toen Patrick Bremmers en ondergetekende hem voor de nog te verschijnen Toonder-special van *Stripschrift* spraken op een zonnig Amsterdams terras aan het water.

Marten Toonder ontwikkelde samen met hem onder het gezamenlijke pseudoniem Peter Abel het idee voor de gagstrip *De goeroe*, waarvoor Eiso Toonder de teksten schreef en met veel knip- en plakwerk – en de nodige hulp van tekenende studiomedewerkers – de tekeningen samenstelde op basis van modelsheets van vader Marten. De strip liep zo'n tien jaar in *De Telegraaf* en daarna nog een jaar of drie in *The Irish Times*.

Na zijn verhuizing naar Brussel ontpopte Eiso Toonder zich steeds meer als de archivaris van de familie en spreekbuis voor zijn in Ierland wonende ouders. Boekpresentaties, expo's en andere uitingen van Marten Toonders werk werden vaak door hem ingeleid of van kundige commentaren voorzien, In het licht daarvan is het jammer dat de relatie met zijn vader rond het jaar 2000 ernstig werd verstoord, waardoor hij tot aan Marten Toonders dood in 2005 geen contact meer met hem onderhield.

Zijn laatste tekst – hij vermoedde het zelf al – was het uitgebreide naschrift voor *Kappie en de wijde verten*, het allerlaatste *Kappie*-avontuur, dat in maart 2014 bij uitgeverij Stripstift verscheen.

In de laatste dagen van zijn leven stond zijn goeroe weer centraal. Het was zijn uitdrukkelijke wens dat dit personage zou worden gebruikt voor kennisgevingen rond zijn dood.

Arco van Os

→ FLITSEN

➲ De samenwerking tussen Icar en Léo met hun serie *Verre werelden* smaakt naar meer. Dat levert een nieuwe vijfdelige sciencefictionserie op die dit jaar in Frankrijk verschijnt. Het wachten is nog op een vertaling van *Ultime frontière*. ➲ De bekende krantenstrip *Peanuts* – ook wel *Snoopy* genoemd, naar het hoofdpersonage uit de serie – gaat de bioscoop in. Eind 2015 moet de film, gebaseerd op de verhalen van bedenker Charles M. Schulz, klaar zijn. ➲ Na Swolfs en Thierry Girod gaat de Italiaanse tekenaar Iko nu de rauwe western *Durango* tekenen. Iko kennen we vooral van het knap getekende *Duisternis*. ➲ Paus Johannes Paulus II is op 27 april heilig verklaard in Rome. Mede naar aanleiding daarvan verscheen vorige maand een striptweeluik over deze paus. De strip, uit het Frans vertaald en uitgegeven door uitgeverij Betsaïda uit 's-Hertogenbosch, is van de hand van het trio Dominique Bar, Louis-Bernard Koch en Guy Lehideux. ➲ Ook dit jaar weer een gratis *Suske en Wiske* bij je reisverzekering van ABN Amro. Vorig jaar was het *Expeditie Robikson*, dit jaar *De werken van Lambik*. Tip: een reisverzekering afsluiten kan ook als je niet op reis gaat. Wordt dan wel een duur boekje. ➲ Bij *Donald Duck 19* zat de stripbijlage *Digiduck* die Nederlandse kinderen in het onderwijs op een speelse manier met programmeren wil laten kennismaken. De Digiduck is een initiatief van Sanoma, Kennisnet, Digivaardig & Digiveilig, KPN, Microsoft en SIDN. Het reguliere nummer stond overigens ook in het teken van ICT. In een strip duikt internetcommentator Alexander Klöpping op die in de rol van Alexander Klöpgeest uit het tv-programma 'De wereld kraait door' digibeet Donald laat kennismaken met de wondere wereld van het internet. Recent heeft uitgeverij Sanoma overigens ook het educatieve label Duckwise gelanceerd, een project waarin via digitale en papieren uitgaven ook aandacht aan ICT zal worden besteed. ➲ Bij uitgeverij Terra Lannoo is het stripkookboek *Alain Passard – De wereld van een meesterchef* verschenen. Tekenaar Christophe Blain verstripte de wereld van deze Franse topkok. ➲ Stripjournalist Geert de Weyer is bezig met een boek over de Belgische stripgeschiedenis. ➲ Gespot op het Boekenfestijn, de uitverkoopmarkt die een paar keer per jaar in zowel Nederland als Vlaanderen wordt georganiseerd: diverse delen van de romanserie *Valentina* (House of Books) van Evie Blake, gebaseerd op de erotische stripheldin van de Italiaanse Guido Crepax. Ze staat ook op het omslag. ➲ Tot en met 27 juli is de nieuwbouw van het Graafs Museum de tentoonstelling *Was getekend: Bertus* te zien. Bertus Klaassen, geboren in Nijmegen in 1938, al vele jaren inwoner van Grave, is een begenadigd striptekenaar en bekend van zijn 'zoek de 10 verschillen tekeningen' in diverse regionale dagbladen. ➲ Op deadline hoorden wij van het overlijden van Pom, de geestelijke vader van *Piet Pienter en Bert Bibber*. Hij was naar verluidt de oudste nog levende Vlaamse striptekenaar. Jozef Van Hove, zoals de man in het echt heet, werd 94.

ADVERTENTIE

StripKlassiekers
uit de Toonder Studio's

Panda

Integrale uitgave in 44 luxe banden
Alle 199 verhalen, die tussen 1946 en 1993 in de dagbladen zijn verschenen, zullen worden opgenomen:
de delen 1 t/m 33 bundelen de ondertekst-verhalen;
de delen 34 t/m 44 de verhalen met de ballonteksten.
Deel 1, 34 en 35 zijn verschenen. Prijs per deel € 56.

Koning Hollewijn

Alle verhalen van koning Hollewijn in 19 luxe banden
Een hoogtepunt in het oeuvre van Marten Toonder!
Alle 73 verhalen die tussen 1954 en 1971 in dagbladen zijn verschenen, zullen worden opgenomen.
Deel 1 is verschenen. Prijs per deel € 56.

Tom Poes

Integrale uitgave van de Tom Poes-verhalen uit de weekbladen Donald Duck, Revue, Metro en Ons Vrije Nederland.
Nu zijn ook de zeldzame verhalen die vlak na de Tweede Wereldoorlog zijn uitgebracht gebundeld.
Reeds 26 delen verschenen. Prijs per deel € 60.

Kijk op www.uitgeverij-panda.nl of vraag meer informatie.
Telefoon: 070 3615393, E-mail: info@uitgeverij-panda.nl

ADVERTENTIE

STRIPWINKEL WONDERLAND

wonderland productions

Paardsdemerstraat 19
3500 HASSELT
✆ 011/22 82 00

Zomercrossover *Original Sin*.

■ **TERUG** De serie *The Goon* komt weer terug. Bij uitgeverij Dark Horse Comics klinkt in juli het startschot voor het achtdelige *The Goon: Occasion of Revenge*, geschreven en getekend door bedenker Eric Powell. De reeks pikt het verhaal op waar de reguliere serie was gebleven en wordt maandelijks uitgegeven.

■ **NIEUW** Schrijver en tekenaar Walter Simonson mag zich bij uitgeverij IDW uitleven op een nieuwe serie. Eind juli verschijnt het eerste deel van het tweemaandelijkse *Ragnarök*, dat zoals de titel al doet vermoeden over de Noorse mythologie van het einde van de wereld zal gaan. Zoals altijd bij IDW is de coverprijs $3.99.

■ **TERUG?** In de jaren 1990 was Supreme het antwoord van uitgeverij Image op Superman. In de maand juli is hij terug, maar dan totaal anders ingevuld dan de ooit door Rob Liefeld bedachte superheld. *Supreme: Blue Rose*, door Warren Ellis en Tula Lotay, is een herintroductie van Ethan Crane en kan de verrassing van deze zomer worden.

■ **NIEUW?** Zelfs *Vampirella* is terug. In juni verschijnt het eerste deel van een nieuwe reeks bij uitgeverij Dynamite Entertainment, door Nancy A. Collins *(Swamp Thing)* en Patrick Berkenkotter. Met deze zoveelste herstart wordt meteen het vijfenveertigjarig bestaan van het personage gevierd.

OLAV BEEMER

Elke week *Batman Eternal*.

Wekelijkse serie *Futures End*.

Savage Hulk door Davis.

→ OVERTREFFENDE TRAP

Uitgeverij Marvel Comics trekt deze zomer weer alle registers open. Onlangs is de nieuwe crossover *Original Sin* van start gegaan met een achtdelige miniserie door Jason Aaron *(Thor)* en Mike Deodato *(New Avengers)*, waarin een moordmysterie het beginpunt vormt van een reeks schokkende gebeurtenissen. Het spreekt tegenwoordig bijna voor zich dat meerdere maandelijkse series rechtstreeks bij de crossover zijn betrokken. Deze keer gaat het onder meer om *Avengers*, *Deadpool* en *Nova*. In de maand juli komen daar nog *Daredevil* en *Uncanny X-Men* bij. Daarnaast blijft de uitgeverij onder de noemer 'All-New Marvel Now' oude series in een nieuw jasje gieten. Dat gebeurt uiteraard met de herstart van die series, soms zelfs minder dan anderhalf jaar na de vorige herstart. Eerder dit jaar keerde Peter Parker terug als de enige echte Spider-Man in de nieuwe reeks *Amazing Spider-Man* door Dan Slott en Humberto Ramos en dit voorjaar krijgt hij gezelschap van nieuwe titels als *Cyclops* (door Greg Rucka en Russell Dauterman), *Savage Hulk* (door Alan Davis), *Rocket Raccoon* (door Scottie Young) en zelfs *Spider-Man 2099*, een herstart van de serie uit de jaren 1990, door de oorspronkelijke schrijver Peter David.

Wat zet concurrent DC Comics daar tegenover? Zij halen de overtreffende trap van een crossover uit de kast, want met de serie *The New 52: Futures End* werpt de uitgeverij liefst elf maanden lang wekelijks een blik op de toekomst van alle bekende helden en schurken. Een wekelijkse serie betekent vier keer zo veel werk, vandaar dat er meerdere makers aan zijn verbonden, onder wie schrijvers Brian Azzarello *(Wonder Woman)* en Jeff Lemire *(Green Arrow)*. En gewoon omdat het kan, komt DC tegelijkertijd met *Batman Eternal*, ook al een wekelijkse serie door een aantal bekende makers zoals Scott Snyder *(Batman)*, maar dan over Batman en aan hem gerelateerde personages.

Nu heeft DC de afgelopen jaren vaker met succes geëxperimenteerd met wekelijkse comics, maar het is de vraag of de markt twee van zulke series tegelijkertijd aankan.

Volgend jaar zomer hebben we het antwoord.

→ HORIZONS VERBREDEN

Wie de afgelopen decennia de naam John Romita Jr liet vallen, had het eigenlijk altijd over comics van Marvel. De zoon van legendarische tekenaar John Romita Sr werkte aan series als *Amazing Spider-Man*, *Uncanny X-Men* en *The Avengers* en leek voorgoed verknocht aan de uitgeverij. Eind juni komt daar verandering in, want dan is hij de nieuwe vaste tekenaar van *Superman* bij concurrent DC. Samen met schrijver Geoff Johns *(Justice League)* neemt Romita Jr de serie van de man van staal over en dat doen ze met de introductie van Ulysses, een nieuw personage. Het wordt Romita's eerste werk voor DC, dus de verschillende variant covers zijn gerechtvaardigd.

Eveneens in juni, maar dan bij uitgeverij Image Comics, komt Robert Kirkman met een nieuwe serie. De schrijver van *The Walking Dead* lanceert samen met tekenaar Paul Azaceta de serie *Outcast*, een horrorverhaal over duivelse bezetenheid en misschien het lot van de hele wereld. Het eerste nummer is dubbeldik, zonder dat dit leidt tot een hogere coverprijs. Dat is dan weer niet onverwacht, want de uitgeverij heeft vaker zulke klantvriendelijke stunts.

Een maand later is het de beurt aan Bryan Lee O'Malley voor het verbreden van zijn horizon. De bedenker van de verfilmde reeks *Scott Pilgrim* brengt zijn nieuwste grafische roman onder bij uitgeverij Ballantine Books. *Seconds* is een volledig op zichzelf staand verhaal over Katie, eigenaresse van een restaurant die na een vreemde ontmoeting een kans krijgt om haar fouten uit het verleden recht te zetten. Het boek is voorzien van harde kaft en een coverprijs van $25.00. Verplichte kost voor fans van O'Malley's aparte gevoel voor humor.

olav.beemer@stripschrift.nl

Kirkman komt met *Outcast*.

Romita Jr tekent *Superman*.

Supreme is terug bij Image.

FOTO MICHEL VAN MERRIËNBOER

Charlie Adlard ligt niet wakker van zombies

MICHEL VAN MERRIËNBOER

Veel *Walking Dead*-lezers zijn met deze serie gestart op aanraden van hun stripspeciaalzaak. Ook mensen die weinig moeten hebben van comics en al helemaal geen horror, laat staan in zwart/wit, blijken vaak na een paar bladzijden verkocht. Het verhaal over een groep overlevenden die na een ramp in een ontwrichte maatschappij overeind moeten zien te blijven, grijpt je naar je strot.
De tv-serie die op *Walking Dead* is gebaseerd, geeft de strip ook nog een extra dimensie. Tijd voor een vraaggesprek met tekenaar Charlie Adlard (4 augustus 1966, Shrewsbury, Engeland).

RECHTSBOVEN - Adlard is een meester in het tekenen van zombies.

Walking Dead *is niet zomaar een strip, het is zelfs een wereldwijde hype, mede dankzij de tv-serie. Hoofdpersonage is Rick, een politieagent die door een overvaller het ziekenhuis in wordt geschoten. Als hij ontwaakt uit zijn coma ontdekt hij dat de wereld wordt gedomineerd door zombies. Hij vindt een groep overlevenden en daar zitten zijn vrouw en zoon ook bij. Het verhaal is een* road movie *met het vader/zoon-thema als rode draad. Daarnaast is er een aantal andere sterke elementen die het verhaal dragen, zoals de wijze waarop de overlevenden, die tegen wil en dank met elkaar op moeten trekken, de problemen ondergaan die ze onderweg tegenkomen. Gedurende hun reis vallen er mensen af en komen er mensen bij. In Nederland verschijnt de strip bij uitgeverij Silvester.*

Je hebt al ruim 120 afleveringen sinds 2004 getekend. Dat is een prestatie van formaat.
Charlie Adlard: Het is inderdaad uitzonderlijk te noemen. Met het hedendaags uitgeversbeleid op de comicsmarkt mag je blij zijn als je al zes nummers mag maken. Ik ben nu in het rijtje terechtgekomen van de vijf comictekenaars die het gelukt is de grens van honderd nummers te passeren. Het is een cliché, maar ik had echt nooit gedacht dit te halen.

Hoe vind je het om wereldwijd succes te hebben?
Ik geniet daar volop van! Thuis lekker tekenen en dan nog wat van de wereld zien ook! Ik combineer bij voorbeeld signeersessies met het verkennen van de omgeving van waar ik ben. En soms neem ik naar festivals mijn vrouw en twee kinderen mee. Ik verbaas me iedere keer weer over de lange rijen bij de signeersessies. Ik word dan ook behandeld alsof ik de meest bekende persoon ben op de wereld.

Wat vind je ervan dat er een tv-serie van is gemaakt?
Ik vind het te gek. Ik vind het leuk dat de tv-serie zijn eigen weg gaat. Als de serie te nauwkeurig de comic zou

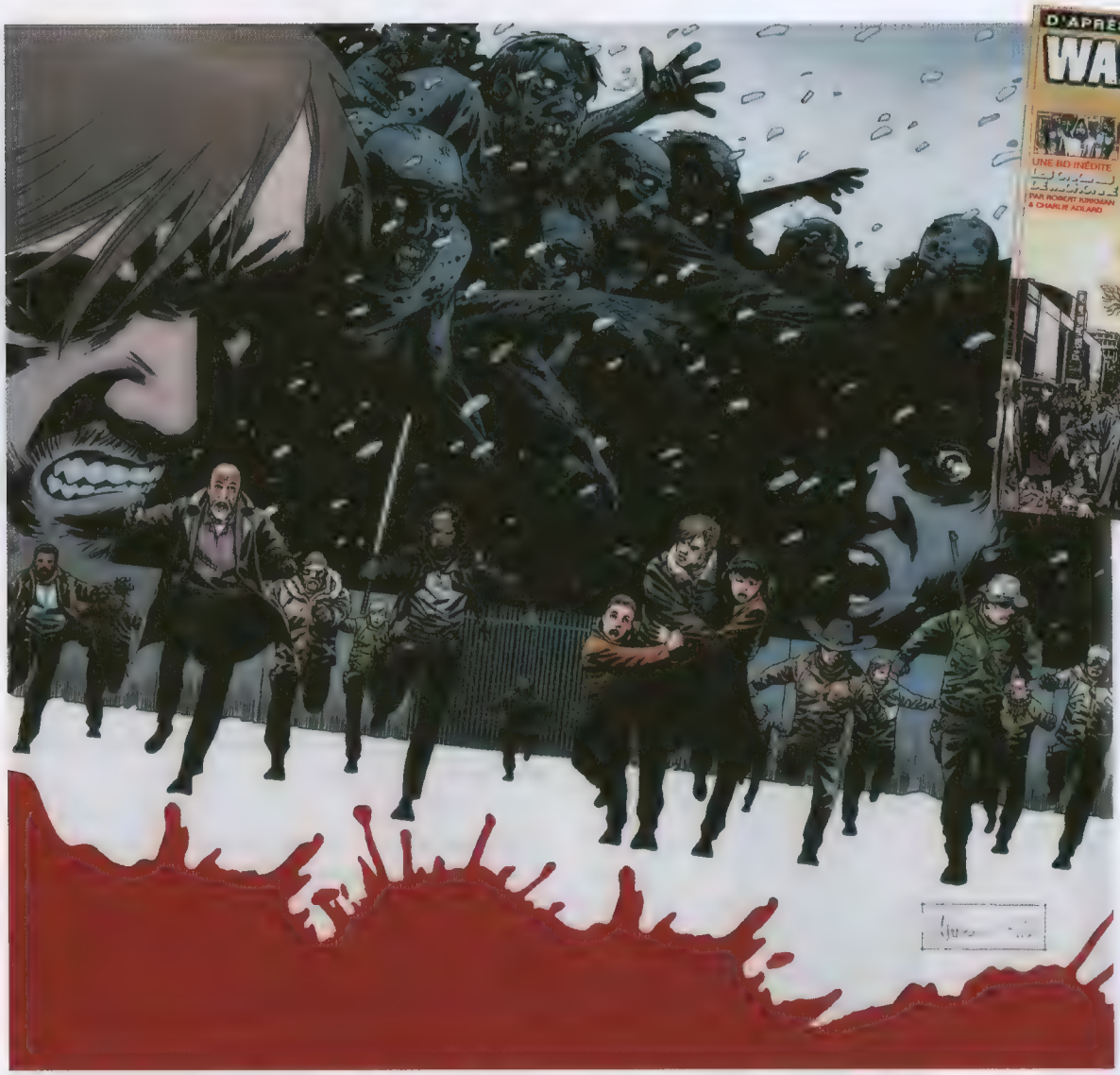

BOVEN - Het succes van *Walking Dead* zo groot dat er in de Verenigde Staten en Frankrijk een tijdschrift over de serie wordt uitgebracht. Dit is het omslag van het eerste Franse nummer van begin 2013.

LINKS - Overleven is een thema in *Walking Dead*: constant op de vlucht voor zombies.

volgen wordt het saai. Vooral de comicfans stoot je daarmee af. Je gaat toch niet iets kijken als je al weet wat er komen gaat.

De tv-serie heeft zijn eigen spanningsboog. Ik was overigens verrast dat Andrew Lincoln de hoofdrol kreeg. Ik had niet verwacht dat een Engelsman de rol zou krijgen, maar ik kan nu niemand anders bedenken die Rick kan spelen. Ook al lijkt Andrew uiterlijk in niets op Rick in de comic, hij zet Rick in de tv-serie wel overtuigend neer. Glenn lijkt bij voorbeeld weer meer op de figuur uit de strip, net als Michone, terwijl Andrea in de serie een stuk ouder is. Ik heb trouwens in seizoen één nog als zombie meegespeeld.

Diepgang

Sommige personages leven langer in de tv-serie, zoals Shane. Had je achteraf gezien ook graag met hem door willen gaan in de strip?

Dat is moeilijk te beantwoorden, want ik heb nooit de mogelijkheid gehad om hem bij de groep te tekenen. Op het moment van tekenen voelen de beslissingen goed voor het verhaal. Je gaat een bepaalde richting op en je borduurt daar op voort. Daar ligt het verschil met de tv-serie; soms kiezen de schrijvers ervoor om iemand langer te laten leven of zelfs eerder dood te laten gaan dan in de comic.

Er komen zware thema's aan bod in de comic: democratie, geloof, abortus, marteling, dood. Wist je vanaf het begin dat deze thema's de strip moesten dragen?

Ja, dat sprak me ook aan. Ik moet eerlijk bekennen dat het zombiegedeelte mij het minst boeit. Juist de perso-

ONDER - Gedurende zijn zoektocht naar een veilig onderkomen, heeft hoofdpersoon Rick al vele dierbaren moeten begraven.

nages en hoe ze reageren in extreme situaties zijn het meest interessant. Ik ben niet tegen de zombies of zo, maar de psychologische diepgang van de serie prikkelt mij het meest. *Walking Dead* is ook een harde comic; de situaties lenen zich niet echt voor relativerende humor.

Was het moeilijk om vanaf deel 7 de serie van Tony Moore over te nemen?

Nee, scenarist Robert Kirkman kende mijn stijl van andere comicseries en die beviel hem. Hij benaderde mij met de vraag of ik de nieuwe tekenaar wilde worden. Ik hoefde me niet te bewijzen. Hij vroeg me niet om de stijl van Tony te kopiëren. Het was voor de fans van het eerste uur moeilijker om te accepteren dat er een andere tekenaar kwam. Bij bekende superheldencomics, zoals *Batman*, *Judge Dredd* of *Spider-Man*, zijn de fans gewend geraakt aan wisselende tekenaars. Bij mijn komst moesten ze wennen aan een compleet andere stijl, waardoor we als het ware van voor af aan moesten beginnen. Hopelijk hebben de fans van destijds na meer dan honderd nummers mijn stijl wel weten te waarderen. Ik kijk regelmatig nog naar oude afleveringen om te bepalen of ik sommige dingen beter had kunnen doen. Daar leer ik van. Ik vind zelf dat ik nu beter ben dan zo'n vier jaar geleden.

Wil je er zo lang mogelijk mee doorgaan?

Ik heb echt geen idee hoe lang we er nog mee doorgaan. Er is geen contract om tot een bepaald nummer te gaan en we zijn allebei vrij om ermee te stoppen wanneer we willen. Robert heeft wel eens gezegd dat wanneer ik ermee zou stoppen hij dan waarschijnlijk niet door zou gaan met schrijven. We zijn nog niet uitverteld. Ik ben nu 46 en tegen de tijd dat ik 55 ben zal ik waarschijnlijk wel

RECHTS - **Merchandising van *Walking Dead*: poppetjes van McFarlane Toys.**

LINKS - Adlard vindt dat de acteurs goed zijn gecast om de personages uit de comic in de tv-serie te spelen.

ERNAAST - Het kwaad schuilt niet alleen in de zombies, maar ook in de sadistische dictators.

de tweehonderd afleveringen bereikt hebben. En halverwege de zestig op de driehonderd nummers zitten. Het geeft al snel een besef van je sterfelijkheid. Het vijfhonderdste nummer zal ik niet halen, dan ben ik vast al dood. Hahaha!

Hommage

Zie je overeenkomsten in de maatschappij uit de strip met onze echte wereld?
Ja, natuurlijk. Alles heeft een moraal, nietwaar? Wat je als parallel kan zien is dat uiteindelijk iedere keer weer blijkt dat de mensheid erger is dan welke zombie-aanval dan ook. De mens blijft het gevaarlijkst van alles. De chaos die de zombies veroorzaken en de oorzaak van hoe zij zo zijn geworden, is te wijten aan de mens.

Bemoei je je met het scenario?
Niet echt, we respecteren elkaars werk. Ik doe geen suggesties en bemoei me er niet mee. Ik zou ook niet weten of Robert nog in gaat op de herkomst van het virus en of er een remedie is. Dat is iets waar hij zich over buigt. Ik krijg gewoon zijn teksten en Robert ziet niet waarmee ik bezig ben totdat het af is. Het is tijdverspilling als we elkaar steeds zouden bijpraten over onze vorderingen.
Ik weet bij voorbeeld ook niet naar welke plekken Robert de overlevenden nog wil sturen om te ontsnappen aan de zombies. We hebben ze een tijd op één plek gelaten, waar ze iedere keer naar terugkeerden. Maar als ze te lang op één plek blijven wordt het vervelend.

Je werkt traditioneel op papier, terwijl steeds meer tekenaars kiezen voor digitaal. Ben jij dat ook van plan?
Nee, die intentie heb ik niet. Bovendien kan ik mijn platen nog verkopen ook, dan verdien ik er nog wat meer aan.

Waarom zijn de kaderlijntjes in de strip niet netjes met een liniaal getrokken?
Dat is een bewuste keuze. Het is een stijl die past bij de ruwheid van de apocalyps. Ik was in het begin mijn liniaal niet kwijt, mocht je dat hebben gedacht! Het hoeft voor mij ook niet te strak of realistisch verantwoord te zijn. Ik dik scènes ook wel eens aan om de lezer te shockeren en te laten zien hoe veel iemand moet doorstaan om te overleven.

Waarom is de strip niet in kleur?
Dat komt eigenlijk door Robert. De comic is een hommage aan de Amerikaanse zwart/wit-horrorfilm *Night of the Living Dead*. En in het begin was de strip nog geen succes, dus met zwart/wit kon op de kosten worden bespaard. Nu is het geen besparing meer, maar een commerciële kwestie: waarom veranderen naar kleur als je in zwart/wit zo goed verkoopt? Toen ik begon lag de verkoop ergens tussen de 5.000 en 10.000 exemplaren. Ik denk dat we nu makkelijk aan de paar honderdduizend zitten, verspreid over zo'n dertig landen.

Jullie hebben met *Walking Dead* het zombiegenre weer op de kaart gezet. Dat mag je toch wel concluderen?
Hm, ja, we zijn nu de grootste verspreiders van dit genre. Ik zou liever hebben dat ik word herinnerd als degene die een serie voortbracht met fantastisch goede karakterontwikkelingen, dan het beste zombieverhaal aller tijden. De zombies zijn er slechts ten behoeve van de personages.

michel.van.merriënboer@stripschrift.nl

ONDER - De platen uit *Walking Dead* blijven ongekleurd. Dat komt de sfeer volgens de makers ten goede. De prijzen van de originelen stijgen met de maand. Een plaat op A4-formaat met een zombie erop is al goed voor meer dan €1000.

FOTO MICHEL VAN MERRIENBOER

Sean Phillips

Engelsman verovert Europa

MICHEL VAN MERRIËNBOER

De laatste jaren komen er steeds meer vertaalde comics op de Franse, Belgische en Nederlandse markt. Iemand die er uitspringt is de Engelse tekenaar Sean Phillips (27 januari 1965, Cambridge, Engeland). Zijn stijl wordt eindelijk gewaardeerd op het continent. Ook in Nederland is er intussen een aantal albums vertaald, zoals *Zeven psychopaten*, een deel uit de serie *Zeven* van uitgeverij Silvester die hij maakte met de populaire Franse scenarist Fabien Vehlmann. Verder is er bij voorbeeld de serie *Criminal*, met scenarist Ed Brubaker, die het bij ons in de verkoop zowel in het Engels als in het Nederlands goed doet.

RECHTSBOVEN - Scenarist Robert Kirkman combineert in *Marvel Zombies* superhelden met zombies: tegenwoordig een dubbele garantie voor succes.

Sean Phillips heeft al sinds dat hij van de kunstacademie komt – hij was toen begin twintig – aan een indrukwekkende reeks series gewerkt. Een paar voorbeelden: Wildcats, Hellblazer *en* Marvel Zombies. *Met schrijver Ed Brubaker:* Sleeper, Criminal, Incognito *en* Fatale. *Hij heeft nog niet zo lang geleden met* Zeven psychopaten *zijn eerste strip gemaakt voor de Europese markt. Daarna verscheen zijn tweede Europese album:* Void 01 *voor de serie* La Grande Évasion, *bij de Franse uitgever Delcourt op een scenario van Herik Hanna.*

Vakkenvullen

Heeft de Europese strip je voorkeur?

Sean Phillips: Welnee. Het is nooit een streven geweest om voor de Europese markt te tekenen. Ik ken ook niet zoveel Europese strips. De comics, die ik al jaren met Ed Brubaker maak, zijn mijn belangrijkste werk. Zo nu en dan kan ik er iets anders tussendoor doen. Maar het kost mij veel meer tijd om op Europees formaat te werken. De Amerikaanse en Britse comics zijn kleiner en ik hoef daardoor minder aan de achtergrond te werken. Maar ook de manier waarop een verhaal verteld wordt gaat op het continent anders. Het eindresultaat is geweldig om in albumvorm vast te houden. Veel beter dan de manier waarop comics worden uitgebracht. Al zie je op de comicmarkt wel een kentering; er is meer aandacht voor de uitvoering en er verschijnen steeds meer speciale verzamelaarsedities.

Ik permitteer me zo nu en dan uitstapjes omdat ik iets speciaals wil maken. Ik heb een strip gemaakt van acht bladzijden voor uitgeverij Dark Horse, die ik helemaal met de hand geschilderd heb op een formaat van 20 bij 15 inch. Ik heb daar vorig jaar tussen mijn andere werkzaamheden door aan gewerkt. Ik deed zo'n drie dagen over één pagina. Maar het loon was echt schandalig, voor vakkenvullen zou ik meer krijgen. Ook voor een korte strip, die ik in 2012 maakte over Conan, kreeg ik

slecht betaald. Maar zo'n strip wilde ik al sinds mijn jeugd een keer tekenen.

Als je zou moeten kiezen?
Ik zal eerder voor de comics gaan, omdat ik hierbij de kans heb een serie neer te zetten. Voor *Fatale* zit ik nu bij voorbeeld al aan de twintig nummers met ieder keer 24 bladzijden. Met een Europese strip is dat niet gauw haalbaar. Ik wil met deze serie de tweeduizend bladzijden halen. Het is gekkenwerk als ik hiervoor ook zoveel tijd zou moeten besteden aan de details. Dan moet je, zoals de Belgische en Franse tekenaars, één jaar of twee jaar nemen om een album te maken. Die luxe zou ik ook wel willen hebben, want zij doen één pagina per week en ik zit gemiddeld al gauw aan de acht pagina's per week, met uitschieters naar tien.

Geen rust

Je hebt ondertussen al in veel verschillende genres gewerkt. Welke heeft je voorkeur?
Ik voel me het meest op mijn gemak als ik een realistische stedelijke omgeving met 'echte mensen' kan tekenen. Toch vind ik dat te makkelijk, daar zit geen uitdaging meer in. Iets wat ik nooit eerder gedaan heb maakt het moeilijk, zoals sciencefiction. Een ruimteschip van binnen en buiten is een stuk lastiger, dat komt er bij mij niet makkelijk uit.

Als je zo weinig tijd hebt voor een strip, kun je je dan nog wel grondig documenteren?
Ja, ik hou ervan om onderzoek te doen. Ik raadpleeg het internet, films en boeken, vooral over de Tweede Wereldoorlog. Ik was rond de twintig en zat nog op de middelbare school toen ik vier bladzijden maakte over WO II. Ik kreeg toen een gecorrigeerde kopie terug barstensvol rode kringen om de dingen die niet klopten. Ik wist onder andere niet hoe een uniform er uit moest zien en ik vond het frustrerend dat ik dat toen niet makkelijk kon opzoeken. Tegenwoordig kan het veel makkelijker, maar doe ik het pas als ik de tijd heb. Voor *Fatale*, dat zich afspeelt in de jaren 1970 in Los Angeles, raadde Brubaker me aan naar films te kijken. Alleen, ik heb niet de rust om er voor te gaan zitten. Als ik bij voorbeeld niet

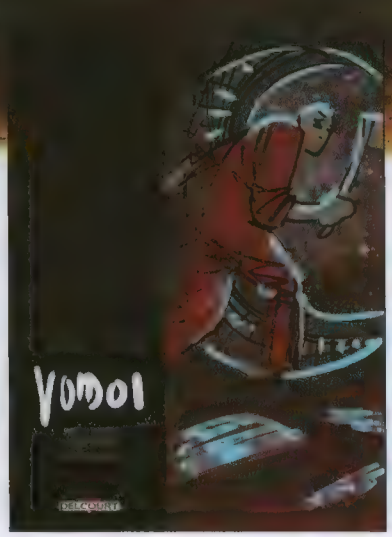

LINKS EN BOVEN - Twee schetsen en de definitieve tekening voor het omslag van het deel *Void 01* uit de serie *La Grande Évasion*. GEHEEL LINKS - Niet alleen de vrouwen in *Criminal* zijn vaak geen lieverdjes, ook in *Fatale* zijn ze niet voor de poes.

BOVEN - Omslag van *Fatale 2: The Devil's Business* en twee pagina's uit een *Fatale*-episode.

RECHTS - Hommage van Phillips aan *Walking Dead*.

ONDER - Schets voor *Fatale*.

blij ben met een bladzijde, ga ik die niet over doen. Ik verscheur nooit iets wat me niet bevalt.

Vind je het extra interessant om over de donkere kanten van de mens te tekenen, bij voorbeeld bij psychopaten?

Nee, daar denk ik niet echt over na. Ik kijk niet speciaal naar misdaadfilms en ik hou niet van horrorfilms. Het is meer de manier waarop ik teken dat ik dat soort scenario's krijg. Ik werk graag met zwart. Toen ik begon maakte ik veel zoetsappige verhalen voor meisjesbladen en dat was allemaal vrolijk en kleurvol.

Die strip *Zeven psychopaten* is min of meer toevallig tot stand gekomen. Ik was een keer op een conventie in Barcelona en daar benaderde uitgeverij Delcourt mij met de vraag of ik een strip wilde maken op basis van een scenario van Fabien Vehlmann. Dat leek mij wel wat.

Ga je meer met Ed Brubaker maken?

In 1999 schreef hij de comic *Scene of the Crime* dat ik voor een deel inkte. Dat was voor mij uitzonderlijk, want ik doe liever alles zelf. Kort daarop volgde *Batman Noir* en we merkten dat we elkaar goed lagen. Sindsdien hebben we contact gehouden. Ik maak met hem al de series van *Sleeper*, *Incognito*, *Fatale* en *Criminal*. We hebben geen plannen om met elkaar te stoppen.

Tandem

Is je stijl erg veranderd in de afgelopen jaren?

Zo'n vijftien tot twintig jaar geleden, in ieder geval vóór *Hellblazer*, lag mijn stijl dicht tegen het cartoonachtige aan en was die veel gladder dan nu. Pas nadat ik over-

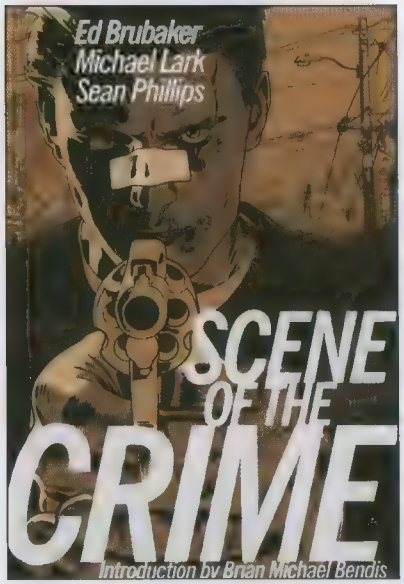

LINKS EN ONDER - In 1999 verscheen *Scene of the Crime*, een klassiek geworden misdaadcomic op scenario van Ed Brubaker met tekenwerk van Michael Lark. Sean Phillips mocht Lark assisteren met inkten. Hij mocht ook de fraaie heruitgave uit 2012 vormgeven.

stapte op tekenen in zwart/wit werd mijn stijl rauwer. Ik moest ook wel, want het toenmalige materiaal en mijn techniek paste niet bij de scenario's die ik kreeg. Ik moet toegeven dat dat de enige keer is geweest dat ik toch een aantal pagina's opnieuw heb gemaakt. Tegenwoordig schilder ik zelfs zo nu en dan voor speciale projecten of probeer ik wat uit met de computer.

Maar betekent dit dat je afstapt van het traditionele tekenwerk en overgaat op digitaal?
Nee, hoor. Tien jaar geleden heb ik voor uitgeverij Vertigo aan het 150 bladzijden tellend album *User* gewerkt en dat was de enige keer dat ik de computer gebruikte. Ik kan nu niet zomaar bij *Fatale* overstappen op een andere techniek. Je kunt tenslotte papier en pen niet vervangen. Ik wil wel meer kunnen doen met Photoshop. Want ik ben een controlefreak en ik ben bij voorbeeld blij dat ik inmiddels met een goede scanner invloed heb op het resultaat. Vroeger moest ik bij omslagen maar afwachten hoe deze gedrukt zouden worden.

Over omslagen gesproken... Je hebt ze ook gemaakt voor *Walking Dead*. Waarom?
Het zou stom zijn als ik zo'n kans zou laten liggen. Ik heb natuurlijk al met schrijver Robert Kirkman de serie *Marvel Zombies* gemaakt. Dat was erg leuk en ik raakte gewend aan zombies. Verder ben ik bevriend met Charlie Adlard, dus eigenlijk was het een logische stap om het een keer te doen.

Zou je er niet iets voor voelen om een tandem te vormen met Adlard, zodat jullie elkaar in nummering aflossen en daardoor de productie omhoog kan?
Het is wel grappig dat je dat vraagt, want een tijdje terug liepen we samen op een tentoonstelling in Londen en praatten we over de naderende mijlpaal, *Walking Dead 100*. Charlie zei toen dat als hij ooit zou stoppen ik de enige tekenaar zou zijn die de serie zou kunnen overnemen. Maar of ik dat zou willen? Bij mijn eigen serie, *Fatale*, heb ik zeggenschap over de karakters en alle vrijheid om ermee te doen wat ik wil. Ik heb in mijn loopbaan al zo vaak personages van anderen getekend. Ik maak nu al een tijd lang een strip waar ik zelf rechten over heb en dat bevalt me prima.

michel.van.merriënboer@stripschrift.nl

It would've been funny if it wasn't true. But at 5'9" and 130 pounds, Steve was still one of the most dangerous guys I knew.
It was part of what made him a good detective he was never shy about kicking in a door or breaking someone's nose when they weren't expecting it.
ANY CHANCE ONE OF THESE PULLWALTERS DECIDED TO MILK LUNA FOR SOME CASH, AND GOT MAGGIE IN ON THE DEAL?
TO BLACK MAIL HIM WITH-OUT EVEN LETTING HIM KNOW THEY WERE DOING IT?
I DOUBT THEY'D BE SMART ENOUGH, BUT YOU NEVER CAN TELL. CAN'T JUDGE A BOOK AND ALL THAT.
HERE... DRINK UP.
GOD, I HAVEN'T SEEN YOU DRINKIN' IN... WHAT, TWO YEARS? LONGER?
I STILL HAVE ONE ONCE IN A WHILE... JUST NOT LIKE BEFORE.
YOU MUST BE PRETTY FUCKED UP ABOUT THIS GIRL MAGGIE.
I JUST FEEL HELPLESS.
I HATE THAT...

Op de loop met Francis Porcel

TACO LEMSTRA & RIK SANDERS

Op zaterdag 5 april was de Spaanse striptekenaar Francis Porcel (1977) eregast op het stripfestival van Ieper. Porcel is de tekenaar van de indrukwekkende Eerste-Wereldoorlogstrip *Folies Bergère*, waarvan de Nederlandse vertaling onlangs bij uitgeverij Dargaud verscheen. Distributeur Ballon Media greep zijn aanwezigheid aan om met hem en een aantal Nederlandse en Vlaamse journalisten een veldtrip door de omgeving van Ieper te maken. *Stripschrift* was erbij en maakte deze fotoreportage in het jaar waarin volop wordt herdacht dat honderd jaar geleden de Eerste Wereldoorlog uitbrak.

FOTO TACO LEMSTRA

RECHTS - Francis Porcel heeft drie jaar langgewerkt aan *Folies Bergère*, afwisselend met ander stripwerk. Zijn donkere tekeningen, die de gruwel en de waanzin van de oorlog uitademen, doen denken aan Jacques Tardi. 'Ja', zegt Porcel. 'Daar kon ik niet om heen. Die heeft me zeker beïnvloed.'

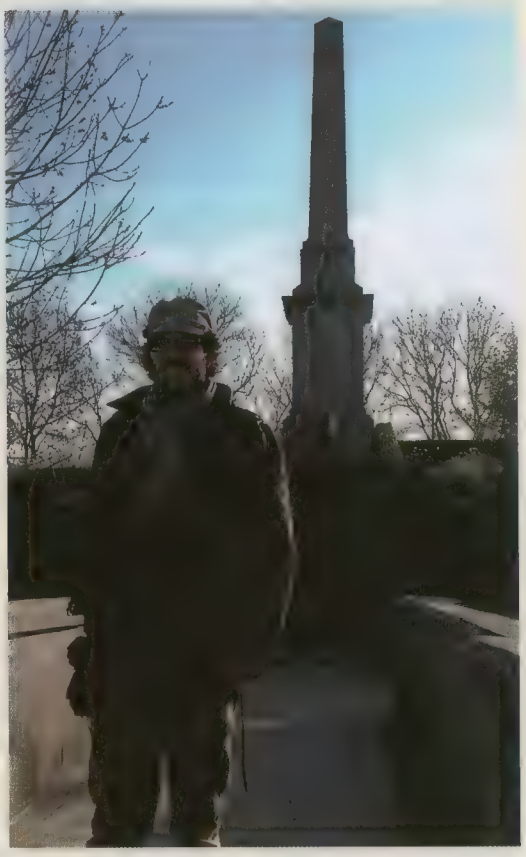

FOTO TACO LEMSTRA

BOVEN - De John McCrae-site ligt naast de Essex Farm Cemetery, een Britse militaire begraafplaats, gelegen in het dorp Boezinge. Er bevinden zich ook graven van jonge jongens, zelfs van vijftien jaar die zich aanmeldden om te vechten in de 'Groote Oorlog' onder het valse voorwendsel dat ze achttien jaar waren. Het doet Porcel herinneren aan de moeilijkste scène uit *Folies Bergère*, waarin plotseling een kind opduikt op een stuk niemandsland tussen de frontlinies. 'Het schijnt echt gebeurd te zijn dat een kind het niemandsland werd ingestuurd, zodat een vijandelijke soldaat die het kind probeerde te redden, kon worden neergeschoten. Ik had moeite me voor te stellen dat volwassenen zo ver zouden gaan.'

FOTO TACO LEMSTRA

RECHTSONDER - De eerste stop van de veldtrip door de Westhoek is de John McCrae-site. Gids Miguel Bouttry van *rentaguide.be* geeft uitleg geeft over de Canadese militaire arts en dichter John McCrae (1872-1918) die op 8 december 1915 het beroemde gedicht *In Flanders Fields* schreef. Het gedicht valt te lezen op een plaquette die is aangebracht bij een zogeheten 'Advanced Dressing Station', een bunker die diende als vooruitgeschoven verpleegpost. Naast de gids staat stripjournalist Ivan Moerman met een luisterend oor.

rik.sanders@stripschrift.nl
taco.lemstra@stripschrift.nl

FOTO TACO LEMSTRA

LINKS - De volgende stop is de Yorkshire Trench & Dug Out, eveneens in Boezinge. Tijdens de aanleg van een industrieterrein langs het Kanaal Ieper-IJzer vanaf 1992 werden tal van sporen van de oorlog gevonden: onontplofte munitie, menselijke resten, loopgraafconstructies. De gemeente Ieper besloot een klein stukje terrein in te richten als 'openluchtmuseum' en liet een loopgraaf restaureren die deel uitmaakte van de voormalige Britse loopgraaf Yorkshire Trench. Porcel, hier in gesprek met journalist Geert de Weyer, stelt: 'Hoewel ik pacifist ben, is elke oorlog interessant om te beschrijven, zeker vanuit literair oogpunt. De Eerste Wereldoorlog heeft op mij toch wel de meeste indruk gemaakt door de onvoorstelbare ontberingen die soldaten meemaakten in de loopgraven.'

FOTO TACO LEMSTRA

LINKS - *Folies Bergère* speelt zich af ergens aan de Somme, waar Franse infanteristen van de 17e compagnie het vanuit hun loopgrachten opnemen tegen de Duitse soldaten. Opmerkelijk genoeg heeft Porcel tijdens zijn voorbereiding geen bezoek gebracht aan een locatie met loopgraven uit de Eerste Wereldoorlog. 'Ik heb wel in Spanje loopgraven bezocht die in de Spaanse Burgeroorlog zijn gebruikt in de buurt van Alfacar in Andalusië, waar ik woon. Verder heb ik me onder meer gedocumenteerd door een bezoek te brengen aan het Koninklijk Legermuseum in het Jubelpark in Brussel. Daar is heel veel informatie te vinden. Ik ging een paar dagen lang als eerste bezoeker naar binnen en als laatste bezoeker weer naar buiten.'

FOTO TACO LEMSTRA

LINKS - De laatste halte is Tyne Cot Cemetery, gelegen in de buurt van Passendale. Op de begraafplaats bevindt zich het half cirkelvormige Tyne Cot Memorial met de namen van ruim 33.000 vermiste Britse soldaten en in een afzonderlijke apsis nog eens zo'n 1100 vermiste Nieuw-Zeelanders. Volgens gids Miguel Bouttry gebeurt het nog steeds een paar keer per jaar dat van een vermiste soldaat de stoffelijke resten worden gevonden en geïdentificeerd. Dan wordt zijn naam op de herdenkingsmuur bedekt met een plaatje. Tekenaar Porcel vindt de rustieke plaats een geschikte locatie om wat signeerwerk te doen. Het liefst luistert hij tijdens het tekenen naar muziek uit de periode waarin de strip zich afspeelt. 'Ik heb tijdens *Folies Bergère* veel naar Britse liedjes uit het begin van de 20e eeuw geluisterd. Dat werkt inspirerend. Ik werk nu aan een strip die zich in de middeleeuwen afspeelt; dan luister ik naar muziek uit die tijd.'

RECHTS - Tekenaar Jimmy Hostens (alias Jim, van *Katelijne van Brugge*) vertelt Porcel over zijn plannen voor een Eerste-Wereldoorlogstrip over een Belgische spionne. Porcel licht zijn middeleeuwenstrip toe waarin een gevangene wordt verkracht en een zoon baart die uitgroeit tot hofnar. De zoon heeft een mismaakt gezicht en een gave om mensen en dieren zwanger te maken. Hij wordt door allerlei mensen gevraagd om zijn gave in te zetten.
Het scenario is net als bij *Folies Bergère* opnieuw van de Belgische scenarist Zidrou.
Porcel maakte eerder voor Dargaud de actiestrip *Reality Show*, op scenario van Jean-David Morvan. Via de Franse uitgeverij is hij ook gaan samenwerken met de eveneens in Andalusië wonende Zidrou. 'Dat bevalt prima. Hij is zo langzamerhand mijn vaste scenarist aan het worden.'

FOTO TACO LEMSTRA

FOTO TACO LEMSTRA

BOVEN - Tyne Cot Cemetery is een Britse militaire begraafplaats met het grootste aantal Britse gesneuvelden op het Europese vasteland. Porcel laat desgevraagd weten graag nog een keer een strip te willen maken over de Spaanse Burgeroorlog. 'In Spanje wordt weinig gesproken over deze 'oorlog tussen broers'. Kinderen weten er ook weinig van, overigens ook van de Eerste Wereldoorlog, valt me op. Hoewel Spanje niet meedeed, ging het hier wel om een wereldoorlog en vanuit het internationale aspect zeker interessant voor Spanje.' De tekenaar is daarom blij dat *Folies Bergère* ook in het Spaans is verschenen bij uitgeverij Norma en het album als 'grafische roman' ook een ander publiek weet te bereiken dan de doorsnee stripliefhebber.

Folies Bergère

Porcel & Zidrou
Dargaud 2014
ISBN 978-90-8558-353-0
Prijs €19,95
96 pagina's
Kleur (hk)

Magisch-realistische aanklacht tegen de oorlog

De sleutelscène in *Folies Bergère* is de wandeling die God en de Duivel maken over het slagveld bij Verdun, 1918. God getooid met een Franse helm, de Duivel met een Duitse. Ze delen een joint. De Duivel is jaloers. Hij pakt God bij zijn blote geslacht en zegt: 'Je bent een morbide gefrustreerde lul, broer'. 'Niks beters dan een oorlog om de kerken te vullen', riposteert God. Dan ruilen ze van uniform: 'Beide kampen moeten er van overtuigd zijn dat ze voor de ware zaak vechten.'
Zoals zoveel artistieke vertalingen van de oorlog is *Folies Bergère* een aanklacht tegen de oorlog. Bij het dichtslaan van het kloeke album blijft de overtuiging achter dat we een dergelijke slachtpartij nooit meer moeten willen. Voor welke ware zaak dan ook. Missie geslaagd. De boodschap van scenarist **Zidrou** komt helder binnen. Tegelijkertijd is deze conclusie zo voorspelbaar dat het album op de grote stapel van de anti-oorlogslectuur gegooid zou kunnen worden om direct in de vergetelheid te raken. Maar dat zou zonde zijn. Want *Folies Bergère* biedt meer.
De samenwerking tussen de ervaren en gelouterde Zidrou en het Spaanse talent **Francis Porcel** heeft geleid tot een magisch-realistische beeldroman met literaire allure. De bijrol van schilder Claude Monet – met wie Porcel zich vereenzelvigt: een artiest beschouwt en verbeeldt, maar neemt niet werkelijk deel aan de samenleving – stemt tot reflectie. De jood die tot drie keer toe geëxecuteerd wordt, maar pas sterft als hij zijn dochtertje nog één keer heeft gezien, is een welhaast Bijbelse allegorie. Na het lezen van dit album blijven er meerdere open lijntjes achter die het brein aan het werk zetten en je niet meer loslaten. De macabere stijl van het verhaal krijgt ook een passend besluit. Geen plaats voor valse heldenromantiek. Alle hoofdpersonen komen gruwelijk aan hun einde, zoals het een echt oorlogsverhaal betaamt. Alleen de aalmoezenier belandt uiteindelijk in Parijs bij het legendarische revuetheater Folies Bergère, en ook dat is een cynische conclusie. TL

JE ZOON DE DOOD IN STUREN, ZIJN LIJDEN TOT SYMBOOL MAKEN VAN JOUW DOCTRINE, DAT WAS NIET GENOEG.
JE HAD BLOEDBADEN NODIG, GODSDIENST-OORLOGEN, HEILIGE OORLOGEN...
NIETS BETERS DAN EEN OORLOGJE OM DE KERKEN TE VULLEN!
TUSSEN HAAKJES, JIJ MOET VANDAAG DE DUITSER SPELEN!
PRECIES!

Lieve lezers...

ILLUSTRATIE FRITS JONKER

Ik ben heus niet overmatig romantisch. Van mij hoeven kunstenaars niet te lijden voor hun kunst. Van mij had Multatuli zijn *Max Havelaar* in het tuinhuisje van zijn Zuid-Franse landgoed mogen schrijven. Dat-ie het in een tochtig, ijskoud zolderkamertje in Brussel deed, vind ik wel stoer van hem. Dat-ie zich door zijn geldgebrek niet liet afleiden, want dat boek móést geschreven worden: mooi. En er zijn zat grote kunstenaars die hun kunstwerken pas schiepen als er geld over de brug was: Shakespeare was een broodschrijver, Michelangelo deed het voor geld. Dus waarom zouden Hanco Kolk en Peter de Wit voor nop een nieuw *Gilles de Geus*-album maken? Hun idee om eerst de benodigde middelen om het album te kunnen schrijven, tekenen, laten inkleuren, drukken en verspreiden, via *crowd-funding* bij elkaar te krijgen, is een uitstekend idee.

En toch. Als je echt heel graag een nieuw *Gilles*-verhaal wilt maken, hoe kan dat verlangen opeens zijn verdwenen als zich binnen een maand niet genoeg donateurs hebben gemeld? Misschien wil je het toch niet écht heel graag, als je pas je potlood in de puntenslijper steekt op het moment dat alle mogelijke kosten zijn afgedekt, elk mogelijke, persoonlijke risico is uitgesloten en het hele avontuur financieel is dichtgetimmerd.

En er hadden heel wat donateurs geld gestort. Een groot deel van de door Kolk en De Wit begeerde €38.000 was binnen. Ik heb niet gestort, ik ben eenvoudigweg niet in de positie om álle projecten die ik een warm hart toedraag, financieel te steunen. Maar ik verheugde me wel op dat nieuwe *Gilles*-album.

En met mij veel anderen. Er werd over gepraat. Er was buzz. En toen opeens zetten Kolk en de Wit Gilles in een rusthuis voor afgeserveerde stripfiguren.

Nou ja!

En het is niet dat Kolk en De Wit armlastige stripmakertjes zijn. Ik bedoel, alleen al van de royalty's van het tot een tv-serie bewerkte *Single* moet het duo zich toch een klein financieel risico kunnen veroorloven, of niet?

Ik vind het een beetje verwend gedrag van de heren. Als je een verhaal te vertellen hebt, vertel je dat. Als je pas een verhaal te vertellen hebt als je een zak duiten hoort rinkelen, heb je geen verhaal te vertellen.

Misschien is het maar beter dat dat laatste *Gilles*-album is afgeblazen. Zo eindigt de reeks met een sterk, goed verteld, goed getekend album en blijft Gilles het Asterix-effect bespaard.

R.I.P. Gilles de Geus. Het was leuk zolang het duurde.

peter.breedveld@stripschrift.nl

ADVERTENTIE

•STRIPS•GAMES•MANGA•
SPECIAALZAAK
EPPO

Kleine Berg 33 • 5611 JS Eindhoven
Tel. 040 - 2 441 882 • www.eppo.nl

ADVERTENTIE

AKIM
Stripspeciaalzaak
Geen winkel in de buurt,
door ons worden de strips verstuurd
Bestel snel op Akim.nl
* Nieuwe strips
* Antiquarisch
* Tweedehands
* Manga's
* Comics
* Curiosa
* Originelen
Tevens inkoop van
partijen en verzamelingen
AKIM.nl
Stripwinkel Akim Ulgersmaweg 14 9731 BS Groningen

FOTO RIK SANDERS

John Heijink regisseert films op papier

RIK SANDERS

John Heijink (Eindhoven, 1968) heeft er al een tekencarrière in Spanje op zitten wanneer hij eind 2008 met zijn tweede vrouw besluit terug naar Nederland te komen. Hij kiest hier voor zijn passie: het maken van strips, in het bijzonder sciencefiction. Heijink merkt dat er in Nederland nog amper rauwe cyberpunk-strips worden gemaakt, zoals die in bladen als *Métal Hurlant* en *Heavy Metal* stonden. Met *Kapitein Kreiss* doet hij een geslaagde poging dit genre nieuw leven in te blazen. Bij uitgeverij Arboris verscheen tijdens De Stripdagen in maart het derde deel.

Zijn 'bekering' tot het maken van strips over een verontrustende, dystopische toekomst was toen hij in 1991 bij stripwinkel Eppo binnenliep en daar het eerste deel van *Hard Boiled* zag liggen, de cyberpunkcomic van scenarist Frank Miller en tekenaar Geof Darrow. 'Er ging een wereld voor me open. Ik kende *Kuifje* en *Blake en Mortimer*, maar dat je in een klare-lijn-stijl zó gedetailleerd kon tekenen over een toekomstige wereld, vond ik fantastisch. Ik weet nog dat ik het album – met een inleiding van Moebius – in de bus aan het lezen was, en compleet vergat uit te stappen. Ik moest ongewild bij het eindpunt, de ijsbaan, uitstappen.'

Vanaf dat moment wilde Heijink ook zo'n dreigende futuristische wereld scheppen met economische machthebbers en ondergrondse protestbewegingen. Met straatbeelden vol onaangepaste types, androïdes en cyborgs; een gewelddadige en smerige stad met overal rommel en blikjes op de grond. Al zou het echter nog decennia duren voordat hij met zijn *Kapitein Kreiss* op de proppen kwam. 'Ik wist toen al wel dat ik geen tweede Darrow wilde worden. Ik wilde er een eigen draai aan geven, met een andere inkleuring. Gerard Reve zei hier ooit over: 'Schrijvers en tekenaars zijn altijd bang om iemand na te doen, maar je kunt niet anders dan nadoen. Alleen, als je eraan begint maak je toch wat anders."

Liefde voor het grafische werk

Heijink wordt in 1968 in Eindhoven geboren en komt uit een creatief nest: zijn vader is etaleur en decorateur, zijn moeder enige tijd werkend op de tekenafdeling van

naaiatelier Van Dissel en zijn broer is ontwerper en maker van bouwplaten. Zijn vader, Jan Heijink, is overigens na zijn pensioen volop gaan schilderen en inmiddels een bekende schilder van stillevens; strips heeft hij echter nooit gemaakt. 'Mijn vader verzorgde vooral de inrichting van winkels, zoals juwelier Van Hout Ververgaard, waar hij het vak leerde, en de lokale kruidenier, en maakte allerlei reclamemateriaal. Als hij thuis werk aan het voorbereiden was keek ik altijd naar wat hij deed. Ik tekende vaak zijn cartoons na. Daarmee heb ik nog een keer de voorkant van de schoolkrant gehaald.'

Nadat hij bij zijn oma *Het gebroken oor* van *Kuifje* heeft gelezen, raakt hij langzaamaan verslingerd aan strips, vooral nadat hij een abonnement op *Eppo* kreeg. *Storm* van Don Lawrence is zijn favoriet. Dat brengt hem weer op het spoor van *Trigië* en later ontdekt hij het werk van Enki Bilal en Moebius. Stripwinkel Eppo vormt een mer à boire.

Op zijn twaalfde gaat Heijink, die als jongetje voortdurend aan het tekenen is, naar de grafische school, eerst om tot drukker te worden opgeleid en daarna om de reproductietekenopleiding te volgen. 'Daaraan heb ik mijn liefde voor het grafische vak overgehouden: letterzetten, logo's ontwerpen, met lichtbakken werken, in een doka met een vergrotingscamera aan de slag, op een werktekening voor de drukker de paskruisjes en de verschillende kleuren aangeven. Maar het vak van werktekenaar bestaat niet meer. Dat gaat allemaal digitaal tegenwoordig. Ik heb er wel geleerd om accuraat te werken en met veel geduld iets moois te willen maken.'

BOVEN - Opzet voor het omslag van *Kapitein Kreiss 1*.

Striptuur

Op zijn kamer thuis maakt Heijink na schooltijd zijn eigen strips, tot diep in de nacht. Hij is zo enthousiast bezig met striptekenen dat zijn opleiding er onder lijdt. Uiteindelijk slaagt hij na een herexamen. Ondertussen ziet hij tijdens een bezoek aan de stripbeurs van Valkenswaard in 1988 op de stand van *Striptuur*, een toenmalig striptijdschrift voor jonge tekenaars, de oproep 'Tekenaars gezocht' staan. Thuisgekomen stopt hij zo'n beetje al zijn producties in een enveloppe en stuurt die op naar hoofdredacteur Peter van Uunen. 'Ik hoorde een tijd niks, maar ineens lag er een *Striptuur* op de deurmat met mijn eerste strip er in. Van Uunen was onder de indruk van mijn publicatiedrift en bleef in de volgende nummers ook strips van mijn hand plaatsen.'

De *Striptuur*-periode was een leuke tijd. De tekenaars zagen elkaar geregeld – naast Heijink waren dat onder anderen Dick Heins, Mark van Herpen en Michiel de Jong – en zaten op beurzen ook gezamenlijk te signeren. 'In 1989 waren we aanwezig op De Stripdagen in Den Haag. Daar heb ik Don Lawrence ontmoet. Maar ik heb geen tekening gevraagd. Daar heb ik nog spijt van.'

Heijinks stripheld was Theo Frot, een *loser* die een bekende kunstenaar wil worden. In elke strip heeft hij een idee om beroemd te worden, maar dat mislukt steeds. 'Ik was toen sterk beïnvloed door Robert Crumb

ONDER - Omslagen van alle totnutoe in het Nederlands verschenen albums van John Heijink.

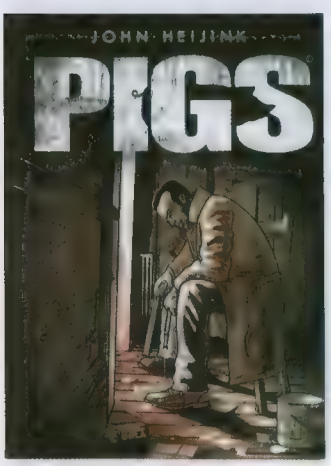

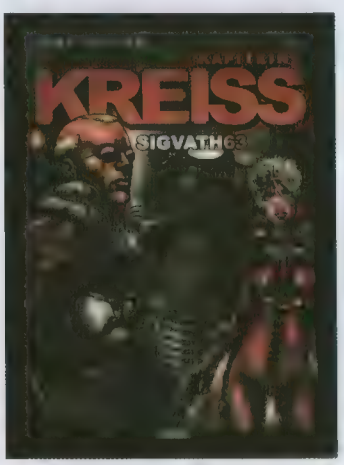

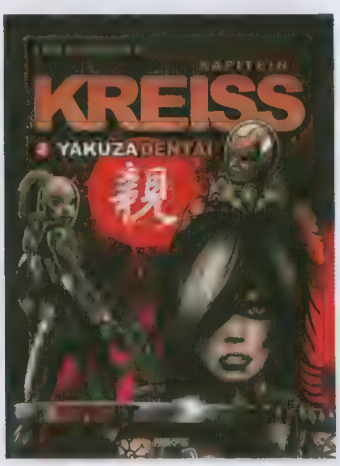

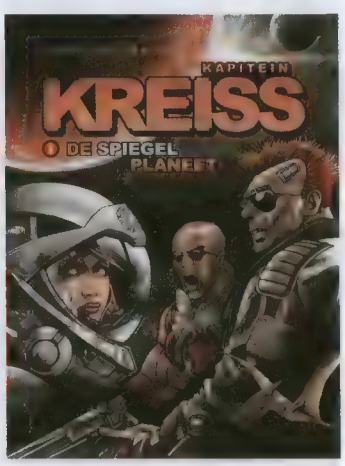

RECHTS - **Pagina-strip voor een catalogus van de Spaanse kledingfabrikant Liberto Jeans.**

GEHEEL RECHTS - **Reclamewerk.**

met zijn antihelden en zijn manier van zwart/wit-tekenen en arceringen met een kroontjespen. Ik heb van *Theo Frot* later nog eens een animatiefilm van drie minuten gemaakt met een videocamera. Die is vertoond op Omroep Brabant en ik won de publieksprijs op een video-avond in Eindhoven. Dat was best bijzonder want ik was de eerste die een video-animatie had gemaakt. Mijn broer hielp mee door er geluid achter te zetten.'

Na zijn opleiding als reproductietekenaar moet Heijink zijn dienstplicht vervullen. 'Lichting 90-5, één van de laatste voordat de dienstplicht werd afgeschaft. Ik had van te voren een brief gestuurd, geschreven met rode inkt, met de vraag of iets in mijn vak kon doen. Ik kreeg vervolgens een baantje in Apeldoorn, op de Van Haaften Kazerne, bij de militaire inlichtingendienst, de 101-MID compagnie. Daar moest je grondkaarten tekenen met daarop informatie waar de Leopard-tanks wel en niet konden rijden en met zicht- en schootsvelden. Daarvoor deden we ook bodemonderzoek, ondermeer in Duitsland in de buurt van de basis Seedorf. Het was een leuke tijd: ik heb heel wat gereisd, in hotels en kazernes geslapen, en veel gezopen. Ik maakte ook allerlei legercartoons en karikaturen van militairen.'

ONDER - **Antiheld Theo Frot waarmee John Heijink in *Striptuur* furore maakte.**

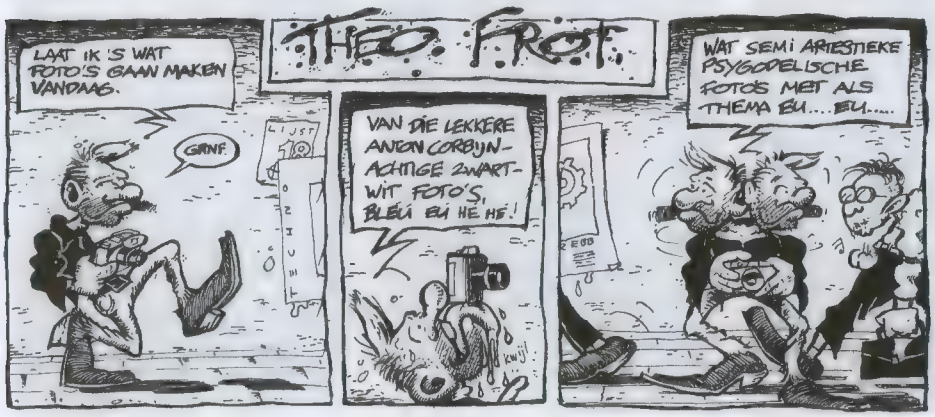
THEO FROT
LAAT IK 'S WAT FOTO'S GAAN MAKEN VANDAAG.
GRMF.
VAN DIE LEKKERE ANJON CORBIJN-ACHTIGE ZWART-WIT FOTO'S, BLEU EU HE HE!
WAT SEMI ARTISTIEKE PSYGODELISCHE FOTOS MET ALS THEMA EU.... EU.....

Reclamewerk in Spanje

Hij vindt na zijn diensttijd emplooi bij een boekbinderij. Op vakantie in Spanje leert hij zijn eerste vrouw kennen die naar Nederland komt maar heimwee krijgt. Uiteindelijk vertrekt Heijink in 1993 met zijn vrouw naar Spanje. Hij vindt er werk als ontwerper bij kledingfabrikant Liberto Jeans in Vidreres, Lloret de Mar. 'Ik blufte me er binnen. Het bedrijf zocht iemand die met een Mac kon omgaan en ik zei dat ik dat kon, terwijl ik alleen achter een pc had gezeten. Ik ben toen direct een Apple gaan kopen en heb me Illustrator en Photoshop eigen gemaakt. Uiteindelijk heb ik zo'n tien jaar als reclame-ontwerper in de modebranche gezeten. Ik mocht vaak mee op reis naar Tokio, LA, New York om modetrends te zien en kleding te bekijken. Vervolgens kon ik die indrukken verwerken in de presentatie van nieuwe collecties en het verzinnen van campagnes. Mijn werk had niets meer met strips te maken, al heb ik een keer een tweepagina-strip voor een kledingcatalogus gemaakt in opdracht van een creatieve directeur die stripliefhebber was. Maar ik was vooral bezig met reclameontwerpen en op terrasjes zitten!'

Een oud-medewerker van Liberto Jeans, die in Barcelona het reclamebureau Look & Design opricht, haalt hem binnen. Bij dit bureau werkt hij aan een breder portfolio met naast opdrachten voor een badmodefabrikant orders voor bij voorbeeld *National Geographic*, Walt Disney en Warner Brothers (merchandising). Ook maakte

LINKS - In *Pigs* draait een fotograaf door in zijn afkeer van de kapitalistische consumptiemaatschappij waarin geld, macht en bevrediging centraal staan

hij een humoristische kattenstrip voor een toeristenblad: *3 Amigos*, met katten die Spaans, Engels of Duits spreken. 'Paco, Frank en Franz met de droge humor van *Heinz*, zou ik de strip willen typeren.'

In Spanje ontmoet Heijink ook zijn tweede vrouw, een lerares Duits en Frans die jaren in Eindhoven had gewoond. 'De Spaanse crisis heeft ons in 2009 doen terugkeren naar Nederland. Bovendien zocht mijn vrouw werk als docent en dat was er in Spanje niet.'

Consumptiefascisme

In Nederland pakt Heijink langzaam het tekenen van strips weer op. Hij krijgt de smaak te pakken na het zien van een documentaire over het legendarische sciencefictionstripblad *Mètal Hurlant*. 'Het begon weer te kriebelen. Ik haalde mijn strip *Pigs*, waaraan ik al in 1993 was begonnen maar die heel lang had stilgelegen, weer tevoorschijn en rondde 'm af. Het is een zwartgallig verhaal over de uitwassen van het kapitalisme. De strip werd geen succes, het was ook een wat vreemde mix van oude en nieuwe pagina's. Maar een aantal elementen uit *Pigs* heb ik gebruikt voor *Kapitein Kreiss*. Je zou *Pigs* als een proloog kunnen beschouwen op *Kapitein Kreiss*. De hoofdrolspeler in *Pigs* gaat dood, maar reïncarneert in het eerste deel van *Kapitein Kreiss*. Hij krijgt ook visioenen van zijn vorige leven, dat zijn knipogen naar *Pigs*.'

Kopieën van het eerste deel van *Kapitein Kreiss* stuurt Heijink op naar zo'n twintig uitgevers, maar snelle reacties blijven uit. Na een tip van Auke Deelstra van uitgeverij Syndikat stuurt hij een exemplaar naar Arboris, die veel sciencefictionstrips uitgeeft. De uitgeverij is enthousiast en geeft de strip zowel in Nederland als Duitsland uit. Van het eerste deel zijn zo'n duizend albums verkocht.

Kapitein Kreiss speelt zich af in een sombere wereld in het midden van de 23e eeuw. Twee staatsbedrijven hebben

3 AMIGOS FRANZ FRANK Y PACO
LOOK WHAT I FISHED.
ESO ES UN ERIZO, SON COMESTIBLES.
YOU CAN EAT.
SOLO SE COME LO QUE HAY DENTRO. CON UNA CUCHARITA.
ONLY WHAT'S INSIDE.
LOS PINCHOS SON VENENOSOS; CUANDO TE PINCHAS, TE HINCHA LA CARA, Y TE PASAS FATAL. DURANTE UNAS SEMANAS.
VENOM ATTACK.
MMM.

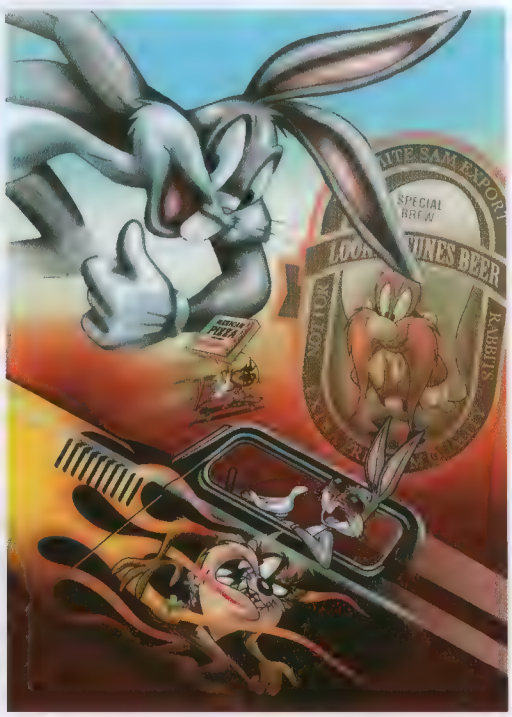

LINKSONDER - Twee afleveringen uit *3 Amigos*, een humoristische kattenstrip voor een toeristenblad.

ONDER -Merchandisingwerk voor Warner Brothers.

X-RAY BEER
24 hours
HOTEL
IK NEEM JE MEE NAAR EEN CONCERT VAN APE ARMY. NA AFLOOP BEGRIJP JE WEL WAT IK BEDOEL.
VREEMD, IK HEB HET GEVOEL ALSOF IK HIER AL EENS EERDER BEN GEWEEST
APE ARMY, DIE ZIJN STAATSVIJAND NR. 1! IN DE MEESTE SECTOREN MOGEN ZE NIET MEER OPTREDEN DIT WORDT EEN REL.
FREDES

BOVEN – *Kapitein Kreiss 1: Sigvath63* speelt zich af in een toekomstig Berlijn. Let ook op de rotzooi op de grond, een handelsmerk van Heijink in deze cyberpunkstrip.

de macht en consumeren blijkt een verslaving geworden. Mensen kunnen via een gezondheidssysteem eten, drinken en roken wat ze willen en worden gemiddeld 120 jaar oud. Maar via dat systeem worden ze ook voortdurend in de gaten gehouden; dreigend oproer wordt door robots in de kiem gesmoord.

Hoofdpersoon Kapitein Higgman werkt als gezagvoerder op een ruimteschip van staatsbedrijf Nothung Transport, maar komt met zijn assistente, luitenant Brandon, in handen van de ondergrondse protestbeweging Lunafront. Die strijdt voor een betere en gezondere wereld. Higgman sluit zich noodgedwongen aan bij deze afscheidingsbeweging die door de staat constant wordt opgejaagd. Hij krijgt een nieuwe naam: kapitein Kreiss.

'De maatschappijkritiek in mijn strips richt zich op de macht van het geld en wat ik bestempel als consumptiefascisme', stelt Heijink. 'Mensen met macht creëren een valse behoefte aan dingen waarbij ze met uitgekiende marketing groepen uitsluiten. Neem die George Clooney en Nespresso of de rijen mensen voor een Apple-winkel bij een nieuwe iPad: die geven het gevoel alsof jij er niet bij hoort. Maar het gaat ook over ontwikkelingen als massaconsumptie en voedselmanipulatie en onderlinge geheime afspraken tussen multinationals. De gewone burger is daarbij voor de buis min of meer in slaap gevallen. Die neemt en krijgt de ruimte niet meer om na te denken.'

Trieste schoonheid

Heijink heeft *Kapitein Kreiss* ook in Spanje aan de man proberen te brengen, ondermeer bij uitgeverij Norma, maar die vond de stijl te veel 'jaren 1980'. 'Tsja, dat is nu eenmaal de periode die mij inspireert. Die eigenlijk halverwege de jaren 1970 begint met de start van bladen als *Métal Hurlant* en *Heavy Metal*. Maar ook de sciencefictionfilms uit deze periode zijn geweldig, zoals *Blade Runner*, *Alien* en *Aliens* en *The Terminator*. Of de film *Christiane F. – Wir Kinder vom Bahnhof Zoo* dat een beklemmend beeld geeft van het Berlijn van begin jaren 1980. Ik ben ook een filmliefhebber. Ik zou dolgraag een keer een film willen regisseren. Eigenlijk maak ik met *Kapitein Kreiss* films op papier.' Heijink heeft zelfs rekening gehouden met de bijbehorende 'filmmuziek'. In de strip treedt de band Ape Army op die verwijst naar de subcultuur rond de industriële popmuziek uit de die tijd. 'Ik hou van bands zoals het Belgische Front 242 en Depeche Mode, maar ook van hardrock zoals Motörhead en Slayer. Lekker beuken!'

Twee avonturen – *Sigvath63* (deel 1) en *Yakuza Dentai* (deel 2) – heeft Kreiss inmiddels al een tijdje achter de rug; het derde avontuur, *De spiegelplaneet*, verscheen in maart. Kapitein Kreiss en het Lunafront maken dit keer een verre ruimtereis die ze op 4,3 lichtjaren van de aarde brengt. Ze willen de planeet Centauri A bezoeken en verkennen. Bij aankomst op die planeet lijkt het wel of de aarde in deze planeet is gespiegeld: dezelfde steden, dezelfde voertuigen, dezelfde mensen, letterlijk alles is hetzelfde.

Aan deel vier van de strip, die overigens in het blad *Strips2Go* staat, is hij al begonnen. 'Dat heet *De gasmijnen van Gyon* en is het vervolg op deel 3. De regering krijgt het aan de stok met de plaatselijke mijnwerkers met als inzet de winning van een lucratief gas. Kapitein Kreiss komt de mijnwerkers te hulp. Ik heb er ook een speciale taal voor bedacht die in dit planetair stelsel wordt besproken. Achterop de albums staat een speciaal alfabet waarmee bij voorbeeld de teksten op de borden in de strips kunnen worden ontcijferd.'

De donkere, sinistere post-nucleaire wereld uit *Kapitein Kreiss* doet denken aan de sfeer van de sciencefictionfilmklassieker *Blade Runner* uit de jaren 1980. 'Ik heb heel lang in de zon gewoond maar ik hou ook van trieste schoonheid. Van die grauwe industriële omgevingen met veel regen waarbij je je afvraagt of het ooit nog licht wordt.' In het eerste deel van de strip heeft Heijink veel plekken uit Berlijn verwerkt; in het tweede deel liet hij zich inspireren door zijn eigen stad. Eindhoven is natuurlijk een industriestad met veel oude fabriekstereinen.'Ik rijd dan rond en maak foto's van gebouwen, fabriekstorens, machines, buizen, bedrading, elektriciteitskasten, en dergelijke die ik dan in de strip verwerk. Gelukkig krijgt een deel van die fabrieken een herbestemming, zoals het oude Philips-terrein Strijp-S. Daar verrijzen allerlei creatieve centra die goede reclame vormen voor Eindhoven. De combinatie verval en moderniteit spreekt mij aan. In de strip gebruik ik bij voorbeeld hypermoderne technologie, zoals mensen die alles zien via een beeldscherm op hun helm, maar teken ik ook kapotte plafonds waar kabels uithangen, verkeersborden met stickers er op, kapotte gevels, troep op de grond. Het is een mix van industriële vormgeving en het leven in een metropool.'

Liever met de hand

Heijink maakt bij het tekenen gebruik van een computer

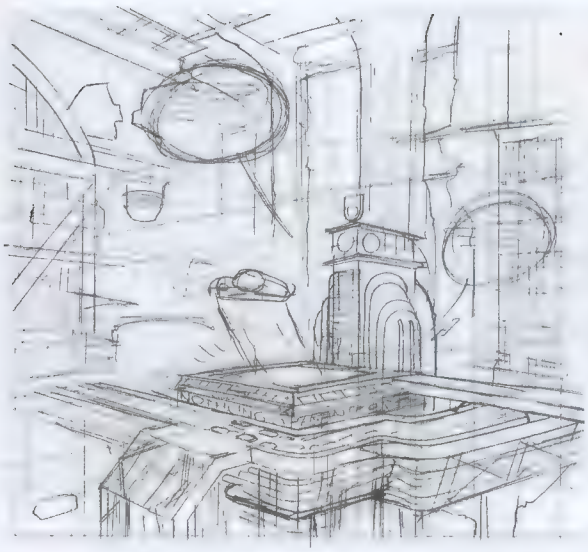

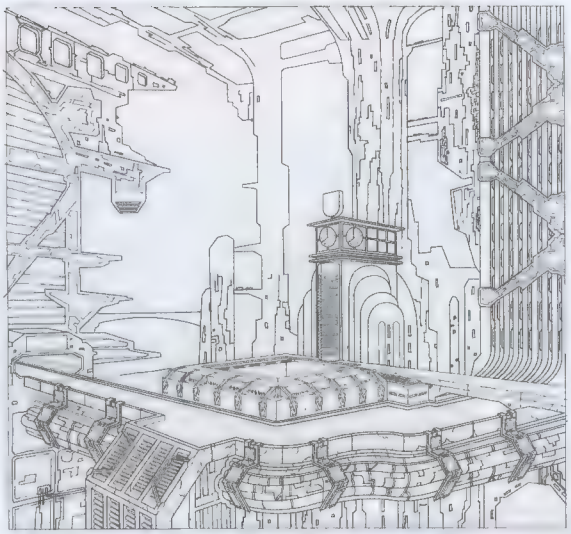

LINKS EN ONDER - **Schets, lijntekening en eindresultaat van pagina 1 van *Kapitein Kreiss* 1: *Sigvath63*.**

maar houdt er een aparte werkwijze op na. Hij schetst eerst op A4'tjes de personages en de achtergronden. Als hij daarover tevreden is scant hij ze in. Vervolgens zet hij in het programma Illustrator de hoofdlijnen voor de gebouwen op in perspectief. Die lijnen vergroot hij en print hij in delen op A4 uit. Hij werkt elk A4'tje gedetailleerd uit, zodat er als het ware puzzelstukjes ontstaan. Daarna inkt hij de tekeningen met stiften of penseel – meestal een lijndikte om te voorkomen dat de lijnen naderhand op de computer dichtlopen – om aansluitend de tekeningen opnieuw in te scannen en ze op de computer met Photoshop in te kleuren. Vervolgens zet hij de opnieuw ingescande en ingekleurde detailtekeningen als een puzzel in elkaar en verkleint hij de achtergrondtekeningen weer om ze in de strip te kunnen gebruiken. Voor zijn personages hanteert hij eenzelfde procedé maar dan op A3-formaat geprint.

'Natuurlijk zou je dit ook allemaal met behulp van een computer kunnen doen. Maar je scherm als tekenblad: ik kan er niet aan wennen. Ik heb altijd met groot papierformaat gewerkt; daarop kon ik heel veel details intekenen. Dat is op een scherm veel lastiger. Ik moet eerst met potlood getekend hebben en met de hand geïnkt. Soms werk ik met een penseel, soms met een Edding-stift. Geen Staedtler, dat zijn rotstiften die vloeien.' Heijink houdt niet zo van arceringen; hij tekent zo veel mogelijk in een klare lijn. 'Ik schaduw nooit met inkt, altijd met kleuren, zoals Edgar P. Jacobs. Alles is in één lijn. Geen arceringen op een biceps, zoals bij Batman, zeg ik altijd.' Heijink heeft nog het plan om grote schilderijen in olieverf in de trant van *Kapitein Kreiss* te maken. Hij schilderde in Spanje ook veel, maar dan met name hyperrealistisch werk, zoals het natekenen van foto's van auto's, om zich te scholen in het realistisch tekenen, en verkocht stukken op exposities. 'Dat vonden de tekenaars daar maar raar. Of je tekende of je schilderde, maar niet beide. Ik vind dat onzin. Strips blijven echter wel mijn grootste passie. Ik ben er dag en nacht mee bezig. Het maken ervan wil ik zo lang mogelijk volhouden.'

rik.sanders@stripschrift.nl

LINKS - **In *Yakuza Dentai*, het tweede deel van Kapitein Kreiss, heeft Heijink zich laten inspireren door zijn eigen woonplaats, industriestad Eindhoven. Een extra eerbetoon is er voor zijn favoriete stripwinkel Eppo.**

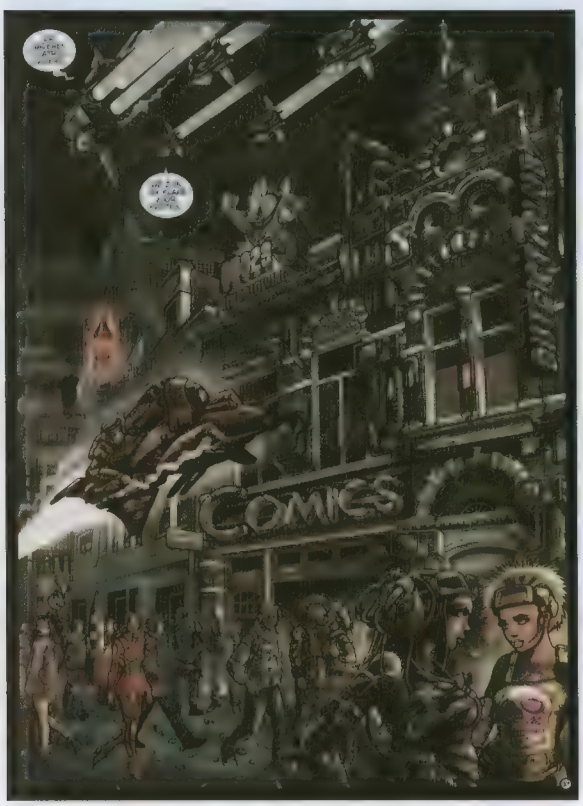

MARQ DENKT

aan plasgeld

door Marq van Broekhoven

klanten-service
Goedemiddag, meneer.
Goedemiddag.
'k Wil dit doosje graag teruggeven.
Dat kan.
En wat is de reden voor deze retourgave, als 'k vragen mag?
Dat ik heel nodig moet plassen!
Pardon?
Ja... eh... Dat zit zo...
Ik was al de hele middag aan het winkelen en moest onderhand hoognodig naar de wc.
Snel naar V&D!
Mijn vaste plasplaats...
Whoooh... En dan moet 'k nog helemaal naar de bovenste verdieping!
Pfff!
SNEL!
Maar...
O, JEE!!!

Ik heb **helemaal** geen **contant geld** op zak!
Goede-middag.
Zou 'k bij u voor 'n klein bedrag wat **contant geld** kunnen pinnen?
Nee.
Nee? O... Of dat ik iets **koop** en dan 'n klein bedrag **extra** pinnen?
Nee.
Dat mogen wij **echt** niet doen, meneer.
Meneer?
Paniek! Over op Plan B...
Dit **doosje** dan maar.
Ah. Daar **bent** u weer. Dit **doosje** voor u? Maar **zonder** extra bedragje, hè. Ha ha.
Tasje erom?
Meneer?
En dan spoorslags naar de klantenservice ernaast.
kassa
klanten service
En **daarom** sta ik nu **hier**.
'k **Snap** 't.
Nou, gaat u maar **gauw**, meneer.
Voordat 't nog te **laat** is...
uit.

ZONDER ROKEN GEEN KUNST

In een poging zichzelf te ontdoen van het imago van 'gedumpte vriend met een ongezonde dosis zelfmedelijden' kiest **Robert van Raffe** er voor zichzelf opnieuw uit te vinden als dandy. Omdat zijn hippe zelftypering als dandy beter blijft plakken dan hij zelf gewild of gedacht had, wordt Van Raffe bijna gedwongen om meer te weten te komen over het dandyisme.

Meer dan een liefhebber van mode blijkt een dandy in Van Raffes strip iemand te zijn die zelfbewust een bepaalde pose aanneemt. Vooral het zelfbewuste aspect lijkt erg goed te rijmen met de autobiografische strip die Van Raffe over deze periode in zijn leven heeft geschreven. De kracht van deze strip schuilt namelijk, buiten de opzienbarende visuele stijl, in Van Raffes zelfkritische blik op zijn eigen verleden.

De negatieve verbeelding van de docenten op de kunstacademie, de karikaturale verbeelding van de culturele elite, het studentenleven en andere vormen van enigszins voorspelbare oppositionele kritiek zijn dan ook niet opzienbarend. Het is de kritiek die Van Raffe op zichzelf durft te uiten – vanuit voortschrijdend inzicht – die *Zonder filter* een bijzondere strip maakt.

Het is duidelijk dat Van Raffe weet waarmee hij bezig is. Hij plaatst zijn strip door middel van de structuur in de traditie van de 'grote' modernistische roman *Ulysses* van James Joyce en weet met eindeloze referenties – netjes bijeengebracht aan het einde van zijn boek – de lezer te overtuigen van zijn eloquentie. Maar dit is nu precies het soort schijn dat dit boek probeert te frustreren. Deze dandyistische intellectuele pose is, net als de alcohol en de sigaretten, een manier om zijn gedachten van vervelendere dingen af te houden. In de beelden druppelt deze brute achtergrond van het echte leven, soms direct, soms via een verwijzing naar een mythisch dier, door.

Dit stripboek is een goede inkijk op het leven van een jonge student die begint met het opwerpen van een barrière tussen zichzelf en de wereld om zich heen. Deze barrière lijkt enkel te kunnen worden vervangen door een andere, *ad infinitum*. *Zonder filter* is hierdoor een confronterende strip geworden over de vele vormen die een vlucht voor het leven aan kan nemen, en laat zien hoe hoe zo'n vlucht uiteindelijk een waardevol leven in zichzelf zou kunnen zijn. RSp

INTROIBO AD ALTARE D...
Ben je aangekomen?
Je lijkt wat vleziger
Vleziger?
Ik ben net naar de kapper geweest.
Dat zal het zijn.
wat je hier ziet is het lichaam van een gezonde christen.
Als jij in de spiegel kijkt dan blijft u leeg jij BLEKE BARD!

Zonder filter

Van Raffe
Oog & Blik/
Bezige Bij 2014
ISBN 978-90-
5492-435-7
Prijs €24,90
212 pagina's
Kleur (sk)

De uitroeptekens staan voor de volgende waardeoordelen:

!!!!! grote klasse!
!!!! kopen!
!!! middenmoot
!! mwâh
! kastvulling
••• door 't putje

Ergens een beetje vernieuwing?

Alan Moore zei tijdens een interview dat hij de laatste tien jaar in de Amerikaanse comics niet veel vernieuwing heeft gezien. Of dit helemaal waar is, kan natuurlijk nooit echt gezegd worden. Wat in ieder geval zeker is, is dat het sinds *Watchmen* populair is om comics te maken die de draak steken met het superheldengenre door mensen met superkrachten in een realistischere wereld te plaatsen. *Ergens een god* past ook goed in dit genre van realistische superheldenverhalen thuis. Het richt zich op een drietal vrienden vanwie er één opeens superkrachten krijgt. De man lijkt onaantastbaar en kan vliegen. In plaats van de wereld te beschermen, echter, raakt hij steeds verder verstrikt in een god-complex. Eric is met zijn nieuwe krachten duidelijk niet meer menselijk, maar of hij zich dan de moraal van een god aan kan meten?

Dit soort vragen worden in *Ergens een god* van schrijver **John Arcudi** op een visueel krachtige manier besproken. De tekeningen van **Peter Snejbjerg** schuwen geen ingewanden en de emoties van de personages zijn goed verbeeld. Het resultaat is een krachtig album. Maar wel één waarbij de vraag rijst of we nu niet een keer genoeg hebben van al die 'superhelden in de normale wereld'-verhalen. RSp

Ergens een god

Arcudi &
Snejbjerg
RW 2014
ISBN 978-88-
66913-74-0
Prijs €17,95
192 pagina's
Kleur (sk)

De wezentrein 1: Jim

Fourquemin & Charlot
Blloan 2013
ISBN 978-94-6210-051-0
Prijs €14,95
56 pagina's
Kleur (hk)

FSSHHIIIIIIIIIIIIIIIIII...
HAHA... ANGSTHAZEN, ZE ZIJN AL BANG VOOR EEN TREIN!
ZE ZIJN NIET BANG, ZE HEBBEN NOOIT EERDER EEN TREIN GEZIEN. DAT IS ALLES.
EN JIJ BENT EEN GROTE SUL!
STILTE!
WAAR WAREN WE?
O, JA... JOEY...
IK HOU NIET VAN TREINEN!
EN TWAALF MET DE BABY ERBIJ... DE REKENING KLOPT.
MAAR...

Volkenverhuizing per trein

In 1854 startte aan de oostkust van Amerika een indrukwekkende volksverhuizing waarbij tot in 1929 zo'n 250.000 kinderen naar de westkant van Amerika werden verplaatst. Het betrof wezen, achtergelaten kinderen en zwerfkinderen die aanvankelijk in weeshuizen in New York werden opgevangen. Via een programma onder de *Orphan Train Riders* gingen hele ladingen kinderen per trein naar families die soms ook op deze manier aan goedkope arbeidskrachten dachten te komen. Scenarist **Philippe Charlot** – bekend van de misdaadstrip *Karma Salsa* – vertelt in de strip het verhaal van een aantal van deze kinderen: de broertjes Jim en Joey die met hun zusje Anna op de trein naar een onbekende bestemming worden gezet. Onderweg ontmoeten ze de brutale Harvey die het bij zijn eerste adoptieadres niet lang wist uit te houden en door zijn tijdelijke vader moeiteloos wordt teruggegeven aan de organisatie. Parallel aan dit verhaal, dat zich in 1920 afspeelt, wordt af en toe via een flash forward het verhaal van de dan inmiddels bejaarde Harvey uit de doeken gedaan. Hij gaat zeventig jaar na dato op zoek naar Jim.

Tekenaar **Xavier Fourquemin** *(Outlaw, Miss Endicott)* hanteert een enigszins karikaturale stijl tegen een ingetogen ingekleurde achtergrond. Ondanks de wat trage opbouw – Charlot wil ons uitvoerig laten kennis maken met de personages en hun leefomgeving – leest het verhaal lekker weg en is het, mede door subtiele cliffhangers, uitkijken naar het afsluitende deel. TdK

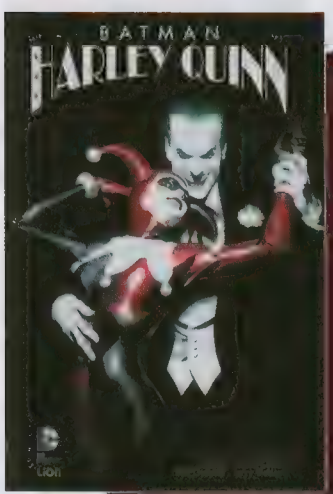

Disfunctionele relatie?

Toen Harley Quinn nog als psychologe in Arkham Asylum werkte, viel ze als een blok voor één van haar clienten: de Joker. Het moge duidelijk zijn dat deze relatie niet van een leien dakje gaat. Het leuke van deze knotsgekke comics is dan ook dat het nergens echt serieus wordt maar gewoon op een vrolijke manier vermakelijk blijft.

Vooral wanneer Harley Quinn van Poison Ivy superkrachten krijgt, wordt de relatie tussen de Joker en Harley interessant, dit vooral omdat hoewel Joker niet zoveel van Harley wil weten, ze op dat moment sterker is dan Joker en dus voor de plannen van Joker erg nuttig kan zijn. Een hoop gezwijmel en hartbreuken tot gevolg.

In *Harley Quinn* vind je zeker niet het donkere Gotham van meest recente *Batman*-films. Deze serie staat qua gevoel dan ook dichter bij de *campy* televisieserie. Dit is eigenlijk ook gelijk terug te zien in de grafische stijl, die erg cartoonesk is gehouden (behalve op het omslag van **Alex Ross**). Maar als het *campy* gevoel van de superhelden uit de decennia 1960 en 1970 je niet gelijk de kriebels geeft, is dit een zeer vermakelijke strip over één van de meest disfunctionele relaties die je zou kunnen bedenken.

RSp

Batman – Harley Quinn

Dini & Kesel & Guichet & Dodson
RW 2014
ISBN 978-88-6873-168-7
Prijs €19,95
168 pagina's
Kleur (hk)

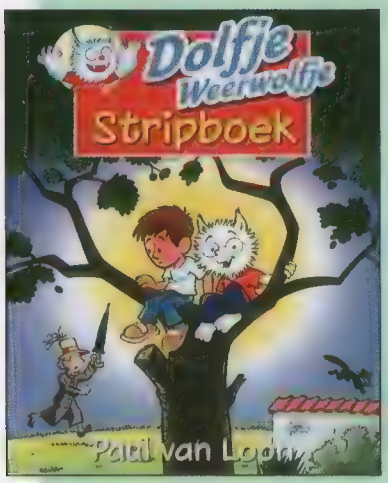

Kinderboekenauteur steunt strips

Van de succesvolle kinderboekenserie *Dolfje Weerwolfje* van **Paul van Loon** zijn al diverse stripbewerkingen verschenen. Die stonden bij voorbeeld in het gelijknamige tijdschrift of in het *Strip-doe-boek* uit 2011. Nu is er voor het eerst het *Dolfje Weerwolfje stripboek*. **Robbie van der Meulen** en **Michiel van de Vijver** zijn verantwoordelijk voor de stripbewerking, waarbij in het album ook nog een korte, oudere bijdrage is opgenomen van **Rob Phielix** en Michiel van de Vijver. Het is een goede zaak dat de jeugdige lezersgroep die de *Dolfje Weerwolfje*-boeken verslindt, merkt dat er ook leuke strips van de serie bestaan. Wie weet leidt dat tot een groter stripenthousiasme onder 7-plussers. Aan auteur Van Loon zal het niet liggen. Die benadrukt in het stripboek dat hij een stripliefhebber is en opgroeide met *Donald Duck*, *Suske en Wiske*, *Kuifje*, *Robbedoes en Kwabbernoot*, *Tom Poes*, *Paulus de boskabouter* en andere strips. Hij blijkt zelfs strips te hebben getekend, maar koos uiteindelijk voor het kinderboekenschrijverschap. Hadden we maar meer van dit soort jeugdboekenauteurs! RS

Dolfje Weerwolfje stripboek

Van Loon & Van der Meulen & Van de Vijver & Phielix
Leopold 2013
ISBN 978-90-258-6411-8
Prijs €8,95
64 pagina's
Kleur (sk)

Over katers met katers en poezen met poezen

Als je door de titel het vermoeden krijgt dat dit stripalbum over platte zaken zoals zuipen en seks gaat, dan heb je het bij het rechte eind. De hoofdpersonages zijn twee katers, Sem en Lieow, die voornamelijk aan de bar van café De kater zich bezatten en – vaak tevergeefs – poezen proberen te versieren.

Auteur **Enzo Frediani** – voor alle duidelijkheid: gewoon uit Houten – moet het niet hebben van het tekenwerk. Het is vaak knippen en plakken, want een bar is een bar en daar wordt geen computerpennestreek extra aan vuil gemaakt. Inventief in het bedenken van platte bakken over 'de man aan de bar' is hij wel. Ook laat de maker er in woord en beeld geen onduidelijkheid over bestaan als de katers wel succes hebben. Met name Sem heeft de mazzel een gewillige vriendin te hebben, al is hij zo stom om dat steeds weer te verpesten. TdK

Cetz 1: Borsten billen bier

Enzof Cookies 2013
ISBN 978-90-820501-0-3
Prijs €7,95
48 pagina's
Kleur (sk)

[EN VERDER]

Arman & Ilva 9: De stormvleer (Thé/Hartog van Banda, Sherpa). Knap hoe een mager scenario waarin diepzinnige conversaties worden afgewisseld met obligate gesprekken, toch kan beklijven. Zoals gebruikelijk in deze serie heeft het album een voorwoord en uitleiding met dossier en schetsen. TdK

De balling 2: De purperen koningin (Tarumbana/Henscher, Lombard). Naargeestige geschiedenis, gelardeerd met talloze afgehakte hoofden en andere uitsteeksels. Verdienstelijk geïllustreerd door Tarumbana, maar daar houdt dan ook alles verder mee op. BP

Batman – Manbat (Delano/Bolton, RW). Batman neemt het op tegen – tromgeroffel – een heuse vleermuisman. Ondanks de wat gedateerde stijl, het boek kwam in het Engels in 1995 uit, is het een sterk en spannend verhaal dat de liefhebbers van een grimmige en gotische Batman niet zal teleurstellen. RSp

Black Orchid (McKean/Gaiman, RW). Deze heruitgave van de comicklassieker staat stevig in de mythologie van DC – we zien Batman, Swamp Thing, Poison Ivy en Lex Luthor – maar het grimmige en complexe scenario van Neil Gaiman is atypisch voor superheldenstrips. McKeans visuele stijl past hier uitstekend bij. RSp

Bouncer 9: And Back (Boucq/Jodorowsky, Ballon Media). Dit blijft de beste westernstrip na *Blueberry*. Dit afsluitende deel van een tweeluik bewijst dat eens te meer. *Bouncer* bundelt rauw geweld, stille emotie en een verrassende verhaallijn. TdK

Capricornus 15: New York en 16: Close-Up (Andreas, Sherpa). Andreas laat in deel 15 de hoofdpersonages in een curieuze wereld belanden. Van New York is alleen nog een zwevend bovenstuk over. Het weinig toegankelijke scenario maakt het lezen van dit deel een taaie exercitie. Veel conversaties en weinig actie in deel 16. De serie ontwikkelt zich langzamerhand naar een liefhebberij voor echte Andreas-freaks en verstokte *Capricornus*-volgers. TdK

ADVERTENTIE

Bul Super
Stripboekhandel
– sinds 1976 –
Vanouds de grootste!

Welkom
op onze nieuwe site
www.antiekestrips.nl

En natuurlijk ook
in onze winkel
Stripboekhandel
Bul Super
Breestraat 18-22
te Delft!

ADVERTENTIE

www.yendor.nl

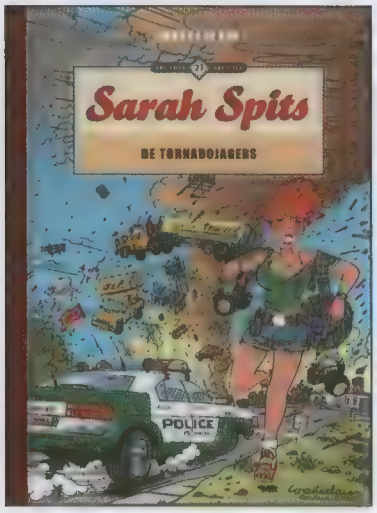

Arcadia
Archief 27:
Sarah Spits:
De tornado-
jagers

Wasterlain
Arcadia 2014
ISBN 978-94-
916-5712-2
Prijs € 22,95
48 pagina's
Kleur (hk)

Matige bundel van Sarah Spits

Na *Dokter Zwitser*, waarvan eerder twee albums verschenen, mag nu *Sarah Spits* van **Marc Wasterlain** debuteren in het Arcadia Archief met zes korte verhalen. En eerlijk gezegd: het valt niet mee. Dat ligt niet aan de minimalistische, vaak wat kneuterige aandoende, tekenstijl – die kennen we uit de eerdere albumpublicaties bij Dupuis – maar vooral aan de weinig uitgewerkte scenario's. Sarah Spits, de montere en slimme fotografe en journaliste, bezoekt in dit album in sneltreinvaart verschillende locaties om haar journalistieke werk te doen. Ze is vrijwel altijd samen met een blonde mannelijke collega, vaak cameraman, die steeds anders blijkt te heten. Terwijl Dany, Alan en Kevin toch echt verdacht veel op elkaar lijken.

Het grote probleem is evenwel dat de korte strips te weinig gelegenheid bieden om haar journalistieke missies goed over het voetlicht te brengen. Er is geen ruimte voor karakterontwikkeling, er is te veel uitleg nodig, er zijn rare plotwendingen en de slechteriken blijken te voor de hand liggend slecht. Bovendien ontbreekt de humor, die Wasterlain wel in *Dokter Zwitser* of *Honnie Ponnie* gebruikte. De verhalen in deze bundel zijn rond 2004 gemaakt en in Frankrijk verscheen een jaar later al een selectie ervan in albumvorm. Nederlandse fans kunnen tien jaar later hun *Sarah Spits*-verzamaling aanvullen. Maar een hoogtepunt is het zeker niet. TdK

Eerlijke lui 3 (Durieux/Gibrat, Dupuis). Met veel liefde getekend door Durieux en vakkundig verteld door Gibrat is dit deel een gevoelige dorpsgeschiedenis, waarin de wijn rijkelijk vloeit. Boekverkoper Philippe ondergaat de belevenissen met zijn correspondentieliefde, zijn moeder, kinderen en dorpsgenoten schijnbaar onbewogen. Ontroerend, sfeervol, mooie dialogen, aardige mensen en het Franse platteland zoals dat moet zijn. BP

Esteban 4: Gevangen aan de andere kant van de wereld (Bonhomme, Dupuis). Esteban besluit zijn, in deel drie, gevangen genomen kameraden te bevrijden. Het onwaarschijnlijke scenario verhindert niet om ook van deze aflevering een spannend verhaal te maken. De inkleuring van Delphine Chedru past perfect bij de troosteloze omgeving. Deel 5 met de onheilspellende titel *Bloed en ijs* komt eraan. BP

Eugène 6: Bakkie troost (Barreveld, Strip2000). Ook Jan Dirk Barreveld maakt met zijn humoristische *Eugène* de overstap naar Strip2000, de specialist in humorreeksen van

[DE BOVENTOON]

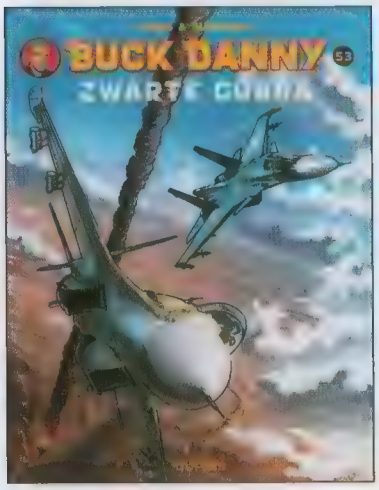

Buck Danny 53: Zwarte Cobra

Winis & Zumbiehl
Dupuis 2013
ISBN 978-90-314-3280-6
Prijs €6,95
56 pagina's
Kleur (sk)

Jongensmanga met Europees tintje

Na het succes van *Polina* gooit de Franse **Bastien Vivès** het met *Last Man* over een geheel andere boeg. Samen met **Mikaël Sanlaville** en scenarist **Yve Begerei** (Balak) wil hij er een epische serie van maken naar analogie van langlopende mangaseries. Maar zit er in de eerste twee delen van *Last Man* wel voldoende potentie om zo'n epos op te bouwen?

Het antwoord is simpel: ja. *Last Man* lijkt alles te hebben wat een spannende en onderhoudende serie nodig heeft: een goede karakterontwikkeling, spannende actie en een krachtige, eenvoudige tekenstijl.

Zo is de jonge Adriaan, die de hoofdrol speelt in Vivès' strip, een typische mangaheld: hij is enorm gemotiveerd maar weet nog niet hoe hij moet omgaan met zijn talent. Adriaan wordt bijgestaan door zijn moeder, die niet alleen een schoonheid is, maar ook een bijzonder krachtig karakter heeft. Ook is er nog Richard Aldana, een strijder die het vooral van brute kracht moet hebben. Deze drie zetten het jaarlijkse gevechtssporttoernooi op stelten. Al na het eerste deel van *Last Man* staan de personages als een huis. Het enige minpunt dat een doorbraak als goed verkopende jongensmanga in de weg kan staan, is het ontbreken van een exotisch element. Dat is toch een belangrijk deel van de aantrekkingskracht van manga voor de jeugd. Aan de andere kant: het misschien wel mooiste aan *Last Man* is de combinatie van de beste aspecten van jongensmanga met een frisse, Europese stijl. Daardoor proeft de strip nèt even iets anders dan een standaard manga. RSp

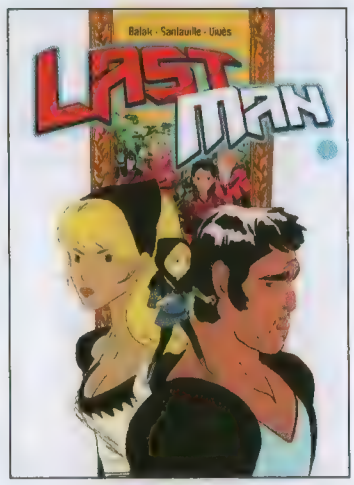

Last Man 1 en 2

Balak & Sanlaville & Vivès
Casterman 2013
ISBN 978-90-303-6888-5 (deel 1)
ISBN 978-90-303-6916-5 (deel 2)
Prijs €14,50
208 pagina's
Zwart/wit (sk)

[EN VERDER]

Nederlandse en Belgische bodem. Naast Eugène eisen vriendin, opa, koffiebar Pleur en ruimtewezens hoofdrollen op. TdK

De grap is rond (De Jager/De Wit, Oog & Blik/Bezige Bij). Gerrit de Jager en Peter de Wit maken voetbal-grappen voor het literair tijdschrift *Hard Gras*. Met het oog op de komende WK is een aantal grappen van beide heren gezamenlijk gebundeld. Het leuke is dat de cartoons en strips anders van toon zijn dan de gebruikelijke grappen over voetbalsituaties op het veld. RS

Green Lantern 1: Sinestro (Johns/Mahnke, RW). Je moet echt een Amerikaan zijn om te kunnen genieten van de arrogante, verwaande, roekeloze en respectloze Green Lantern. Alsof Tom Cruise uit *Top Gun* een superheld is geworden. Mocht je dit leuk lijken, dan is deze herstart van *Green Lantern* echt wat voor je. RSp

De hel van het Oostfront 2: De grootmacht ontwaakt (Speltens, Silvester). Na de val van Stalingrad probeert het Duitse leger het veroverde gebied te consolideren. Maar de Russen hebben zich in hoog tempo versterkt. Wordt als het zo doorgaat een uitmuntend vierluik. BP

Hemel in puin 2: Alarmstart (Pinard/Dauger, Silvester). Ging deel één bijna ten onder aan technische details, deel twee gaat zo ongeveer gebukt onder hetzelfde euvel. De schetsen van de vliegtuigen en luchtgevechten zijn dik in orde, maar het verhaal schiet in alle opzichten tekort. Desondanks zijn er nog drie delen in voorbereiding. BP

Ik, draak 2: Het ijzeren boek (Giménez, Medusa). Een donker getekend vervolg waarin monsters de boventoon voeren maar ook ruimte is voor menselijk drama. Het schilderachtige tekenwerk van Juan Giménez oogt soms wat slordig. TdK

Jump 18: Het brein van Brains (Cambré, Strip2000). Eindelijk heeft Charel Cambré meer pagina's tot zijn beschikking gekregen om een nieuw avontuur van *Jump* goed uit te werken. Dit deel is dan ook in opdracht van Strip2000 gemaakt. Prima kinderstrip. RS

Justice League 1: Het begint (Johns/Lee/Williams, RW). De superhelden van DC bundelen hun krachten om weerstand te bieden aan de superschurk

Iconische vliegtuighelden terug in frisse uitgave

Echte helden worden niet oud. Deze regel gaat ook op voor de vliegtuigstrip rond het pilotentrio kolonel Danny, majoor Tumbler en kapitein Tuckson. De strip, die vlak na de Tweede Wereldoorlog in 1946 van start ging, is een Frans-Belgische creatie van **Jean-Michel Charlier** (scenario) en **Victor Hubinon** (tekeningen). Het tweetal maakte veertig albums die resulteerden in deze succesvolle klassieke strip, waarin de rollen van het drietal gaandeweg vast kwamen te liggen: Buck Danny als de serieuze en onkreukbare leidersfiguur, Sonny Tuckson als de roodharige losbol uit Texas en Tumbler als de intermediair tussen deze twee.

In 1979 overlijdt Hubinon en neemt Francis Bergèse het tekenwerk over. Vier albums verschijnen, totdat Charlier in 1989 sterft. Bergèse gaat verder en produceert acht albums, waarbij hij zowel het tekenwerk als het scenario (op één album na) voor zijn rekening neemt. In 2013 startte een compleet nieuw duo: ex-luchtmachtpiloot **Francis Winis** (tekeningen) en voormalig NASA-instructeur **Fréderic Zumbiehl** (scenario).

Maar wat een verpletterende kennismaking! De drie hoofdpersonen zijn zo vertrouwd dat je daarin af en toe nog een hapering in het tekenwerk ziet, maar met de rechte kaaklijn van Buck Danny zit het wel goed. Als collega-piloot Slim Holden zich op pagina 12 meldt, knipper je met je ogen: alsof er geen drieënveertig jaar zit tussen de publicatie van *Zwarte Cobra* en *De blauwe engelen* uit 1970, zo goed gelijkend is zijn personage.

Zwarte Cobra biedt een spannend verhaal, uitstekend technisch verzorgd tekenwerk met F-22 Raptors en Sukhoi 34's in de hoofdrol en een aantrekkelijke instructrice die Sonny's hoofd als gebruikelijk op hol doet slaan. Zumbiehl en Winis kunnen hopelijk nog vele jaren vooruit. EC

Darkseid en de wereld te redden. Superheldenteams zijn altijd een feest der herkenning voor de 'die hard fan'. Voor anderen is dit boek misschien niet de beste ingang in de wereld van de Amerikaanse superhelden. RSp

Kapitein Kreiss 3: De spiegelplaneet (Heijink, Arboris). Een wat bombastische aflevering waarin Kreiss belandt op Eviac, een planeet die erg op de aarde lijkt. Veel grote overzichtstekeningen en strak getekende *babes*. TdK

Kraa 3: De kille woede van de storm (Sokal, Casterman). Slot van een meeslepend drieluik. De reuzenarend Kraa haalt alles uit de kast om de vooruitgang te dwarsbomen. Benoît Sokal levert met deze saga een prestatie van formaat, zowel qua tekenwerk als verhaal. BP

Last Man 3 (Vivès, Casterman). Dit deel is niet zo sterk als de eerste twee delen. Dat komt ongetwijfeld omdat dit goed getekende boek slechts het begin is van een grote nieuwe verhaallijn. RSp

ADVERTENTIE

Strijensedijk 3
3295 KL 's-Gravendeel
Tel.: 06-16110888
info@profbarabas.nl

Stripwinkel Prof Barabas
Uw winkel voor antiquarische strips!

- In- en verkoop van strips
- 25.000 titels op voorraad
- Walt Disney en Vandersteen
- Originele tekeningen
- Stripgadgets en striphoesjes

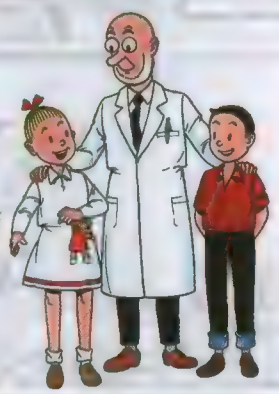

In onze galerij zijn originele tekeningen te koop van diverse auteurs!

Kom eens kijken in onze nieuwe winkel in 's-Gravendeel

Internetwinkel www.profbarabas.nl

ADVERTENTIE

AKIM.nl

Waarom bestellen bij akim.nl ?

- Snelle service
- Uit voorraad leverbaar
- Snel en gemakkelijk betalen
- Niet goed geld terug

Vragen? mail naar info@akim.nl

AKIM

Stripwinkel Akim Ulgersmaweg 14 9731 BS Groningen

De geest van Lebuïnus 1: De Lebuïnuskelk

Stempher
Artnik 2012
ISBN 978-94-90548-21-6
Prijs € 13,50
56 pagina's
Zwart/wit (sk)

EN FOLKERT ? FOLKERT ZOCHT NOG STEEDS NAAR DAVO
WEL, WEL,... INTERESSANT, BESTE MAN ?
WAAR IK ZOMAAR TEGEN AANLIEP EEN NIEUWSGIERIG FRANKJE

Stemmige strip over Deventer

De Lebuïnuskelk is de aftrap van de reeks *De geest van Lebuïnus*, het eerste verantwoorde beeldverhaal over de historie van Deventer. Volgens de overlevering kwam in het jaar 768 een gezelschap angelsaksische monniken, beschermd door Friese krijgslieden, dwars door de Veluwe vanuit Utrecht richting de IJssel. Onder hen bevond zich ene Lebuïnus, die van de Utrechtse abt Gregorius opdracht had gekregen om van de heidense Saksen goede christenen te maken. Voorzien van een bijbel, een gouden kruis en een ivoren kelk, trok hij naar het Oosten om zijn missie te beginnen. Wat niemand wist, Lebuïnus incluis, was dat de ivoren kelk over wonderbaarlijke eigenschappen beschikte die van grote betekenis zouden zijn voor de toekomstige stad Deventer. Dat blijkt! Want op miraculeuze wijze heeft deze kelk de tand des tijds doorstaan en is die thans te bewonderen in het Museum Catharijneconvent in Utrecht.

Het stemmige, ingetogen tekenwerk, alsmede het spannende verhaal zijn van de hand van **Hans Stempher**, een geboren en getogen Deventenaar. Hij verzorgde jarenlang strips in het toenmalige *Deventer Dagblad (Flip!)* en de *Stadskrant (Zult)* en tekende de serie stripboekjes *Deventer Schandalen* en *Haagse Hopjes*. BP

Steriele en sfeervolle roadmovie

Philippe Berthet wisselt de laatste tijd succesvolle series *(Pin-Up, Poison Ivy)* af met tegenvallers, zoals *Nico* op scenario van Fred Duval. Met *Perico*, letterlijk parkiet in het Spaans maar ook de naam van cocaïne in Cubaanse straattaal, slaat hij het pad omhoog weer in. Het dreigende verhaal van scenarist **Régis Hautière** speelt zich af in Havana, Cuba, in 1958. Het is een tijd waarin dictator Batista de touwtjes nog stevig in handen heeft. De rebellen onder leiding van Fidel Castro kloppen echter nadrukkelijk op de deur en gebruiken veel geweld. Batista zelf is nog vol vertrouwen, de laag eronder is minder overtuigd net als de Amerikanen die hun investeringen in gevaar zien komen.

In dit tweeluik speelt de jonge ober Joaquin de hoofdrol. Hij werkt in club casino Sans-Souci en ziet heel veel geld rondgaan dat vooral door rijke Amerikanen wordt uitgegeven èn witgewassen. Als de jonge en knappe zangeres Elena haar intrede in het casino doet, is Joaquin danig van de kaart. Samen besluiten ze de beklemmende omgeving te verlaten en hun geluk in Amerika te zoeken. Daar blijken echter de wraakzuchtige Cubanen ook hun invloed te hebben.

Het verhaal leest als een klassieke *road movie* met herkenbare misdaadingrediënten. De steriele doch sfeervolle retro-tekenstijl van Berthet is uit duizenden te herkennen. Uitgeverij Dargaud heeft klaarblijkelijk het volste vertrouwen in de tekenkwaliteiten van de man uit Brussel want speciaal voor hem wordt de collectie *Zwartlijn* opgezet. Hierin is plaats voor gitzwarte verhalen, getekend door Berthet. TdK

Perico 1

Berthet & Hautière
Dargaud 2014
ISBN 978-90-8558-351-6
Prijs € 9,50
64 pagina's
Kleur (sk)

ADVERTENTIE

1989
25 JAAR
2014

UITGEVERIJ SHERPA

4 NEDERLANDSE TOPAUTEURS* SIGNEREN BIJ SHERPA STRIPDAGEN 31 MEI - 1 JUNI PHILHARMONIE HAARLEM
5 NIEUWE GELIMITEERDE HARDCOVERS VOOR € 24,95 P.S.

MEZIERES & CHRISTIN RAVIAN EN LAURELINE

*MARK DE JONGE DE PAPIEREN TIJGER

*ROELOF WIJTSMA DOOLHOF VAN EEDEN

*MARCEL RUIJTERS ALLE HEILIGEN

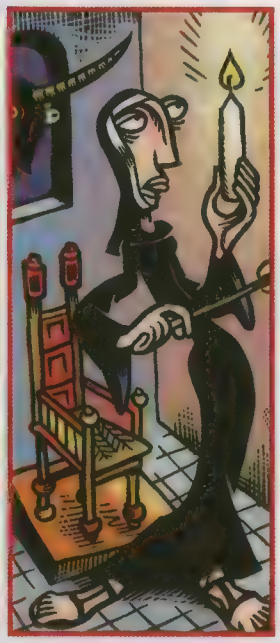

*THÉ TJONG-KHING DE STORMVLEER

WIL JE NIETS MISSEN, KIJK DAN OP WWW.SHERPA.NU EN VOLG ONS OP FACEBOOK.COM/SHERPASTRIPS

[EN VERDER]

Machtsspel 6: Antinéa (Pécau/Pilipovic, Silvester). De journalist Nestor Serge is door zijn krant naar Algerije gestuurd om het lot van een verdwenen expeditie te achterhalen. Dit alles is echter zo geheim dat er een autorally Algiers-Dakar moet worden bedacht om de operatie te camoufleren. Gaaf tekenwerk wordt gekoppeld aan een onwezenlijk scenario waarin bekende Franse politieke en culturele figuren optreden en waarin stevig met de historie wordt gegoocheld. Saillant detail is de aanwezigheid – in 1946 – van de Citroën DS, die, zoals bekend, werd gepresenteerd op de Parijse autosalon van 6 oktober 1955. BP

Merlijn – Queeste naar het zwaard 3: Swerg de vervloekte (Istin/Demare, Silvester). In deze Tolkien-kloon maken weer tal van griezels hun opwachting. De helden hebben het zwaar maar... aan de horizon van dit deel gloort licht. Verzorgd tekenwerk van Nicolas Demare met fraaie inkleuring door Sandrine Cordurie. BP

De negen van het godshuis 2: De innerlijke stem (Berr/Rodolophe, Arboris). Avonturenstrip over een negental dat over vreemde krachten en uitzonderlijke talenten beschikt. Schimmige organisaties maken jacht op deze mensen. Scenarist Rodolphe maakt er een onderhoudend verhaal van. Het tekenwerk is van Natalie Berr. Het eerste deel kwam overigens al in 2005 uit. RS

Noach 3: En het water overspoelde de wereld en 4: Hij die bloed doet vloeien (Henrichon/Aronofsky/Handel, Lombard). De film van regisseur Darren Aronofsky is inmiddels in Nederland in roulatie gegaan. De stripbewerking over dit bijbelse verhaal is ook zeker de moeite waard. Donker, aangrijpend en fraai getekend. RS

Op zoek naar de tijdvogel – Voor de zoektocht 4: Ridder Bolster (Mallié/Le Tendre/Loisel, Dargaud). Bolster moet bewijzen dat hij ridderwaardig is. Hij komt in een lastig parket te zitten als hij de jonge Raya veilig moet onderbrengen. Maar wat moet hij met Mara aan; op wie hij verliefd is? TdK

Slangengebroed 1 en 2 (Renaud/Gihef, Dupuis). In deze spin-off van *Jessica Blandy* worden de hoofdrollen gespeeld door een vader en zijn dochter die als Bonnie en Clyde door het land trekken en een lijstje met personen afwerken die een verwantschap met Jessica hebben. TdK

Special Branch 2: De reis van de Great Eastern (Seiter/Hamo, Ballon Media). Ondanks een poging van hogere kringen om deze heikele zaak in de doofpot te doen belanden, blijven de politie-experts Robin en Charlotte in het verleden graven. Met het fraaie tekenwerk van Hamo komt het meesterlijke scenario van Roger Seiter goed tot zijn recht. BP

Swamp Thing 6: Swamp Thing doet gezellig mee (Oudshoorn, Strip2000). Maffe strip van Floris Oudshoorn. Deel zeven staat al aangekondigd voor volgend jaar maart. Voor wie niet kan wachten is *www.swampthing.nl* een uitkomst. RS

Terug naar Congo (Huppen/H., Ballon Media). In deze pastiche op *Kuifje* – met een reporter in de hoofdrol die Congo bezoekt, vergezeld door een zwaardrinkende metgezel – draait het allemaal om een wraakactie. Meer humoristisch dan echt spannend. TdK

Tex Willer – De laatste rebel (Wilson/Nizzi, Hum!). Dat Nederlands grootste Tex Willer-fan en -uitgever Erik van Helvoort via zijn uitgeverij een nieuw deel van deze Amerikaanse ranger uitbrengt is niet verwonderlijk. Het niveau van dit verhaal is namelijk verrassend hoog. Scenarist Claudio Nizzi en tekenaar Colin Wilson komen akelig dicht in de buurt van het klassieke werk. TdK

De wezentrein 2: Harvey (Fourquemin/Charlot, Blloan). Intrigerend vervolg over een persoonsverwisseling. Als Harvey – eigenlijk Jim – op latere leeftijd eindelijk de persoon terugvindt die zijn leven leidt, zint hij op wraak. TdK

Willems wereld 15 (Oosterwijk, Arboris). Deze ijzersterke humorstrip staat al achttien jaar wekelijks in *Panorama*. Dit deel bevat naast een selectie goede grappen een dossiertje over Willem, Aloys en zijn modellen. Er is helaas geen aparte tijdschriftuitgave meer verschenen voor in de kiosk, zoals bij een aantal vorige albums wel het geval was. RS

Wonder Woman 1: Bloed (Azzarello/Chiang/Akins, RW). Deze herstart van *Wonder Woman* uit 2011 is een matige vertoning. Echt diep gaan zowel de personages, het verhaal als de tekenstijl niet. Vermakelijk is het wel. RSp

STRIPDAGEN HAARLEM 2014

PETER DE WIT
PETER DE WIT
SIGMUND
THERAPIE
Ik ben iemand en ik mag er zijn! Ik ben iemand en ik mag er zijn!
Heel goed.
DE HARMONIE
Nieuwe avonturen van de grappigste psychiater van Nederland
In de boek- en stripwinkel € 12,50

→ AGENDA

AANVULLINGEN? VERTEL HET ONS! STUUR NIEUWS OVER BEURZEN, TENTOONSTELLINGEN OF ANDERE INTERESSANTE STRIPEVENEMENTEN AAN **AGENDA@STRIPSCHRIFT.NL** OF NAAR **POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.**

- **t/m 1 juni 2014** *Expo 'Dik Bruynesteyn – 65 jaar sporttekeningen', Museum van de Twintigste Eeuw, Krententuin 24, Hoorn (NH), info: www.museumhoorn.nl*
- **t/m 15 juni 2014** *Expo 'Perkeros – Les notes fantômes', van J.P. Ahonen en K.P. Alare, Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*
- **t/m 24 augustus 2014** *Expo 'Pep – Striptijdschrift 1962-1975', Museum Meermanno/Huis van het boek, Prinsessegracht 30, 's-Gravenhage, info: www.meermanno.nl*
- **t/m 24 augustus 2014** *Expo 'Bloedheet – Autopsie van een grafische roman', Baru door Vautrin, Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*
- **t/m 31 december 2014** *Expo 'Disney Mania', Museum van de Twintigste Eeuw, Krententuin 24, Hoorn (NH), info: www.museumhoorn.nl*
- **31 mei t/m 1 juni 2014** *Stripdagen Haarlem, Haarlem, info: www.stripdagenhaarlem.nl*
- **7 juni 2014** *Bommeldag, Kasteel Doorwerth, Fonteinsallee 2b, Doorwerth, info: www.toondertijd.nl*
- **13 t/m 15 juni 2014** *Anime 2014, World Forum, Churchillplein 10, 's-Gravenhage, info: www.animecon.nl*
- **19 t/m 22 juni 2014** *Internationaler Comic Salon Erlangen 2014, Erlangen, Duitsland, info: www.comic-salon.de*
- **28 t/m 29 juni 2014** *Pijnackerplein Bluegrass Festival, met workshops, muziek en masterclasses, Pijnackerplein, Rotterdam, info: www.bluegrassfestival.nl*
- **22 juni 2014** *2e Gelderse Stripbeurs, Dorpsplein, Etten, info: www.dorpsplein-etten.nl*
- **4 t/m 6 juli 2014** *Epicon, Brabanthallen, 's-Hertogenbosch, info: www.epicon.com*
- **16 augustus 2014** *16e Kamper Stripspektakel, Kampen, info: www.kamper-stripspektakel.nl*
- **30 t/m 31 augustus 2014** *29e Brabants Stripspektakel, Health & Sports Club Valkencourt, Heerkensdreef 15, Valkenswaard, info: www.brabantsstripspektakel.nl*
- **14 september 2014** *3e StripmART/BoekmART tijdens LelySTART, Plein aan de voorzijde van Theater Agora, Lelystad, info: www.lelystart.nl*
- **11 t/m 12 oktober 2014** *Stripfestival Breda, Chassé Theater, Claudius Prinsenlaan 8, Breda, info: www.stripbeursbreda.nl*

Por Dios wat een expo!

Museum Meermanno heeft de smaak van striptentoonstellingen te pakken. Na de grote expo die maart dit jaar afliep, is nu nog tot en met 24 augustus de tentoonstelling *Pep – Striptijdschrift uit de jaren '60 en '70* te zien.

Het weekblad *Pep* verscheen voor het eerst op 6 oktober 1962 en op het omslag stonden *Kuifje* en *Mickey Mouse* gebroederlijk naast elkaar. Op de eerste pagina werd uitgelegd dat pep een Engels woord was dat pit, vuur of levenslust betekent. De redactie deed er ook van alles aan om die energieke uitstraling door middel van hun strips waar te maken. De eerste periode betrof dat vooral strips van buitenlandse makelij. Het ging om striphelden als Dan Cooper, Kuifje, Mickey Mouse, Hoempa Pa, Kolonel Clifton, Ton en Tineke, Olivier Blunder en Michel Vaillant.

Later werden daar veel strips van Nederlandse makelij aan toegevoegd. *Agent 327, Johnny Goodbye, Ambrosius, Vidocq, Blook, De generaal* en *Kraaienhove* waren daarvan exponenten. In het blad was ook ruimte voor andersoortige zaken zoals puzzels, interviews, een brievenrubriek en uithalers, posters voor boven het bed. In de laatste jaren – het blad ging in 1975 samen met *Sjors* op in *Eppo* – bevatte het tijdelijk een kleiner zwart/witte stripboekje, *Peptoe*, met complete verhalen van onder andere *Conan* en *Rahan*. Ook werd er een tiental delen van *Pep Parade* uitgegeven, pocketstripboeken, en werden enkele verhalen in albumvorm uitgebracht onder de verzamelnaam *Pep Stripoteek* (zoals *Blook, Erwin* en *De Argonautjes*).

In de expo in de nieuwe zaal op de tweede verdieping van het museum zijn veel klassieke omslagen van het blad te zien met ondermeer werk van Hans Kresse, Jan Kruis, Dick Matena en Daan Jippes. Ook zijn er originelen te aanschouwen van verschillende Nederlandse grootheden waaronder Peter de Smet *(De generaal)*, Fred Julsing *(De broertjes Samarof & Co)* en Dick Matena *(Grote Pyr)*. Bij de opening werd het nieuwe boek *De jaren Pep*, geschreven door Ger Apeldoorn, door filmregisseur Dick Maas overhandigd aan tekenaars Dick Matena en Martin Lodewijk. Voor iedereen bij wie de herinnering aan *Pep* nog steeds de gevleugelde kreet 'Por Dios wat een blad!' oproept is het een expo die je niet kunt laten lopen. TdK

Meer info: zie Agenda

→ HET VAK

DEZE RUBRIEK IS BESTEMD VOOR MUTATIES IN HET ROERIGE STRIPWERELDJE, ALSMEDE VOOR MELDINGEN VAN OVERLIJDEN. FUNCTIEWIJZIGINGEN, WISSELINGEN VAN UITGEVER OF DISTRIBUTEUR, VERHUIZINGEN... HIER LEEST U ER ALLES OVER. STUUR MUTATIES AAN **HETVAK@STRIPSCHRIFT.NL** OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.

MUTE DOOR JOB, JORIS & MARIKE

> WAARHEEN?

Op zaterdag 8 maart reikte **Het Stripschap** op de eerste dag van De Stripdagen traditiegetrouw haar prijzen uit. Wie de Stripschappenningen mochten ontvangen voor Album van het jaar werd ter plaatse bekend gemaakt. In de categorie Jeugd won het album *20 Avonturen van Pim, Pam en Pluis* van Gerard Leever die daarmee al zijn vijfde penning in ontvangst mocht nemen. In de categorie Avontuur was het Hans van Oudenaarden die de penning kreeg dankzij het eerste deel van zijn nieuwe strip *Rhonda*. Typex mocht dankzij *Typex' Rembrandt* de prijs omhoog houden in de categorie Literatuur. De laatste penning, de categorie Buitenlands, was voor het album *Michel* van de auteurs Roger Ibañez en Zidrou. De penning in de categorie Productie werd aan uitgeverij Sherpa toebedeeld. Mat Schifferstein nam deze penning in ontvangst.

Tijdens het 17e **Holland Animation Film Festival** zijn weer de nodige prijzen uitgereikt. *Love Games* van Yumi Joung (Zuid-Korea) won de Grand Prix short narratief. De Belgische Mathiue Labaye won dezelfde prijs, maar dan in de categorie short non-narratief met *Le labyrinthe*. De Grand Prix feature film ging ook naar Zuid-Korea; Sangho Yeon won met *The Fake*. Robert Löbel kreeg dankzij de film *Wind* de Grand Prix Europese studentenfilm en Nederlands succes was er voor Job, Joris & Marike die de Grote Prijs voor Nederlandse Animatie wonnen met hun inzending *Mute*.

Eind april maakte de organisatie achter de **Internationaler Comic-Salon Erlangen** – dit jaar van 19 t/m 22 juni – de nominaties bekend voor de prijzen die in acht categorieën te vergeven zijn. Deze lijst met een aantal ook in het Nederlandse taalgebied bekende titels (ondermeer *Jimmy Corrigan* van Chris Ware, *China* van Li Kunwu en Philippe Ôtié en *Boeddha* van Osama Tezuka) is op de site van het festival terug te vinden. Ralf König is al als winnaar bekend gemaakt van de Max und Moritz-Preis, de prijs voor bijzondere verdiensten. König is de eerste Duitssprekende striptekenaar die deze prijs ten deel valt. Wij kennen de Duitser vooral van twee strips uit 1991: *Het Killer kondoom* en *Uit het leven gegrepen*.

Tijdens het stripfestival van Knokke, begin mei, werd de **Grote Stripprijs van de Noordzee** uitgereikt aan Eric Heuvel. Het was voor het eerst dat een Nederlander deze prijs in ontvangst mocht nemen. De prijs is bestemd voor een tekenaar die van groot belang voor het stripfestival of de gemeente is geweest. Nu is Heuvel al jarenlang een vaste gast, maar mogelijk hielp ook het thema van dit jaar – For Freedom – een extra handje.

Op 8 mei opende **Silvester** een nieuw filiaal in Gouda. Andere stripwinkels van Silvester bevinden zich in 's Hertogenbosch, Haarlem en Alkmaar.
De Goudse winkel is te vinden aan Markt 53, een A-locatie waar de winkel haar gebruikelijke, vooral nieuwe, aanbod zal brengen. De winkel is telefonisch bereikbaar op 0182-516708 en is via *gouda@silvesterstrips.nl* te mailen. Na Gouda is uitgever/uitbater Silvio van der Loo voornemens een nieuwe vestiging in Den Haag te openen.

ADVERTENTIE

→ WINNEN

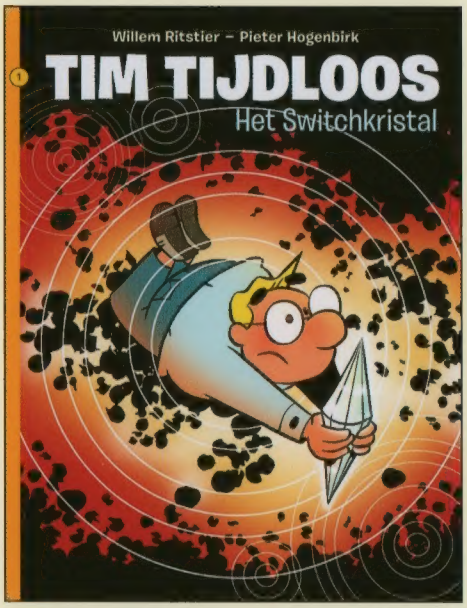

Uitgeverij Strip2000 bracht recent een eerste album van de strip *Tim Tijdloos* op de markt. Deze komische strip van Pieter Hogenbirk (tekeningen) en Willem Ritstier (scenario) werd in *Eppo* voorgepubliceerd. *Stripschrift* geeft in samenwerking met de uitgever drie door Pieter Hogenbirk gesigneerde exemplaren weg aan lezers die ons het goede antwoord weten te geven op de volgende vraag:

Wat is het beroep van de vader van Tim Tijdloos?

Stuur het antwoord vóór 15 juni 2014 naar
Tim Tijdloos-prijsvraag
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
of naar winnen@stripschrift.nl

Bij meer dan drie goede oplossingen zal er worden geloot. De winnaars maken we in een volgend nummer bekend. Maximaal één inzending per adres en discussiëren over de uitslag doen we natuurlijk niet.

Uitslag Vance/Burr-prijsvraag ***Stripschrift 435:***
We vroegen naar de oorspronkelijke titel van het eerste deel over Fred Bloch uit 2006 dat in Amerika een Harvey Award won en ook verscheen bij uitgeverij Xtra. Het juiste antwoord – *Kings in Disguise* – werd weer vele malen ingestuurd zodat loting de winnaars bepaalde. De volgende inzenders hebben een exemplaar van het tweede deel – *Galgenaas* – gewonnen: **Herman Homblé** (Heverlee, België), **J.M. Steenbergen** (Amsterdam), **Peter Uittenbogerd** (Wierden), **Rudi de Vries** (Groningen) en **Xavier van Weehaeghe** (Roeselare, België).

Uitslag ***Ketelbinkie*****-prijsvraag** ***Stripschrift 436:***
Wij vroegen naar de naam van de professor die bij Ketelbinkie de kracht van een mensaap injecteerde. Het goede antwoord, Professor Steekneus, kwam weer in grote getale voor waardoor loting de winnaars van een door Jan van der Voo gesigneerd album van *Ketelbinkie* bepaalde. Na verschijning van het album wordt het toegezonden. De gelukkigen zijn **Peter Doolhof** (Rotterdam), **Reinier Malasch** (Amsterdam) en **Joop Verburg** (Wageningen).
Gefeliciteerd allemaal.

STRIPSCHRIFT COLOFON

JAARGANG 47 • NUMMER 1 (438) • JUNI 2014

's Werelds oudste stripinformatieblad verschijnt 8 maal per jaar en wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie.

Redactie
Teus de Kruijf, Arco van Os, Rik Sanders

Medewerkers
Olav Beemer, Peter Breedveld, Marq van Broekhoven, Esther Captain, Taco Lemstra, Michel van Merriënboer, Bert Post, Kees Ribbens, Rik Spanjers, Erwin Suvaal, Rudy Vrooman

Aan Stripschrift is in 2011 de P. Hans Frankfurther-prijs voor bijzondere verdiensten toegekend.

Omslag
Charlie Adlard en Moale Breedveld (inkleuring)

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
t 010-2201063
e redactie@stripschrift.nl
@Stripschrift
Stripschrift

Abonnementen
Een abonnement omvat 8 nummers en wordt daarna telkens stilzwijgend verlengd. Eventueel gemiste nummers zijn te bestellen via onze Back Issue Service.

Maak het juiste bedrag over op
IBAN NL07 INGB 0009 3475 90
SWIFT/BIC INGBNL2A
ten name van
Stichting Uitgeverij Stripstift te Rotterdam.
Nederland €52,00
België €57,00
Other countries €73,00

Bedragen zijn inclusief 6% BTW
Maximaal 2 abonnementen per adres.
Opzeggingen schriftelijk richten aan de uitgever, uiterlijk twee nummers voor het aflopen van het abonnement.

Reprorecht
Het overnemen, maar ook het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie.

Materiaal
Ongevraagd toegestuurd materiaal wordt niet geretourneerd. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs.

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met de uitgever, of e-mailen naar adverteren@stripstift.nl

Druk
Printec Offset, Kassel, Duitsland

Uitgever/Distributie Nederland
Stichting Uitgeverij Stripstift
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
t 010-2201063
e uitgever@stripstift.nl
w www.stripstift.nl
KvK Rotterdam 24335843

Distributie België
Pinceel, Leuven

Stripschrift wordt uitgegeven in opdracht van Het Stripschap. Leden van Het Stripschap krijgen €1,25 korting op de abonnementsprijs.

ISSN 0165-845X

2000 STRIP
STRIPS MET HUMOR

www.strip2000.nl